Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 172 (17295) | 1986 оной июлиин 26, суббото | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй обкомой III пленум тухай ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Үсэгэлдэр Улаан-Үдэдэ КПСС-эй областной комитедэй III пленум боложо үнгэрбэ. «КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, 1986—1990 онуудай Буряадай АССР-эй Экономическа болон социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбые дүүргэхэ талаар республикын партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудал пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Түс асуудалаар КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков элидхэл хэһэн байна.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь П. А. Чукреев, КПСС-эй Яруунын райкомой нэгэдэхи секретарь Д. Ч. Боросгоев, Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой хабсаралгын цехэй бригадир В. Л. Габаев, республикын Госпланай түрүүлэгшэ В. П. Убеев, «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ А. П. Романов, Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозой түрүүлэгшэ Ю. П. Седов, «Забайкаллес» нэгэдэлэй генеральна директор В. Я. Кокин, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай директор М. И. Семенов, республикын профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ Н. А. Розанов гэгшэд хабаадаба.

Зүбшэһэн асуудалаараа пленум зохихо тогтоол баталан абаа.

РЕСПУБЛИКЫН ЭКОНОМИЧЕСКА БОЛОН СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫЕ ХУРДАДХАХА

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. БЕЛЯКОВОЙ элидхэл

«КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, 1986—1990 онуудта Буряадай АССР-эй экономическа болон социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбые дүүргэхэ талаар республикын партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудалаар пленум дээрэ элидхэл хэхэдээ, КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков КПСС-эй XXVII съездын тодорхойлһон хараа шэглэлые бэелүүлхэ талаар ябуулжа байгаа бүхы хүдэлмэриие улам гүнзэгырүүлхэ талада партиин ЦК-гай июниин (1986 он) Пленум айхабтар ехэ удха шанартай байна гэжэ тэмдэглэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр М. С. Горбачевой элидхэл соо совет обществын хүгжэлтын байдал, шэнэдхэн хубилалгын болон гадаадын политическэ байдал үргэноор, тодо һонороор шэнжэлэгдэһэн байна.

Манай республикын коммунистнууд, бүхы ажалшад КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй табадахи сессиин шиидхэбэринүүдые, Бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхые уряалһан Советскэ Союзай бүхы ажалшадта хандаһан КПСС-эй ЦК-гай Хандалгые баяр баясхалангай оршон байдалда хүлеэн абаһан байна.

Энэ табан жэлэй хугасаада арадай ажахые үндэһөөрнь шэнэдхэн хубилгаха, эрдэм-техникын дэбжэлтые хүгжөөхэ талаар горитой алхам хэхэ, тэрэнэй үндэһөөр хүнүүдэй һуудал байдалые һайжаруулха, социально-экономическа хүгжэлтын ургалтые горитойгоор дээшэлүүлхэ талаар областной партийна организаци ехэ хүдэлмэри ябуулха уялгатай. «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые комплексноор саашадань хүгжөөхэ тухай» 1981 оной январиин 9-дэ абтаһан КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые энэ табан жэл соо бидэ дүүргэхэ уялгатайбди. Республикын промышленна хүсэнэй ургалта гол түлэб локомотив-вагон заһабарилгын, шэлэй заводуудые, мяха-консервын комбинадые болон зарим хэдэн предприятинуудые шэнэдхэн заһабарилһанай, авиационно заводой, «Теплоприбор», «Электромашина», «Бурятферммаш» заводуудай үйлэдбэриие хүгжөөлгын, шэнэ предприятинуудые ашаглалгада оруулһанай ашаар туйлагдаха байна.

2-дохи ТЭЦ-эй, Гусиноозерскын ГРЭС-эй, Түгнын шулуу нүүрһэнэй уурхайн шэнэ хүсэнүүдые ашаглалгада оруулhаhанай аша туһаар республикын дулаан элшэ-электрын хүсэнэй үндэһэ һуури нилээд бэхижэхэ, Улаан-Үдэ городые электрын болон дулаанай элшэ хүсөөр хангалга һайжарха байна.

Энэ табан жэлэй туршада Байгал-Амарай түмэр зам саг үргэлжын ашаглалгада тушаагдаха. Түмэр зам шадархи газарые ажахын талаар ашаглалга эхилхэ байна. Түбхын түрүүндэ модо бэлэдхэлгын, барилгын материалнуудай, алта олзоборилгын предприятинууд хүгжөөгдэхэ юм.

Шэнэ технологи нэбтэрүүлһэнэй, үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй, газар элдүүрилгые һайжаруулһанай ашаар хүдөө ажахын гол продуктнууд болохо орооһо, малай тэжээл, мяха, һү, овощ үйлэдбэрилгын хэмжээн дээшэлхэ байна.

Табан жэлэй туршада социальна удхатай үргэн программа бэелүүлэгдэхээр хараалагдана. Социально-ажаһуудалай олон барилганууд бодхоогдохоор түсэблэгдэнхэй. Илангаяа байрын гэрнүүдые барилгада анхарал тусгаар хандуулагдаха. Улаан-Үдэдэ, Гусиноозерскдо гэр барилгын шэнэ комбинадуудые ашаглалгада тушааһанай, мүн тэрэшэлэн хүдөөдэ байрын гэрнүүдые барилгые хүгжөөһэнэй ашаар город болон хүдөөгэй тосхон һууринуудта гэр байра барилгые нилээд дээшэлүүлхэ байнабди. Бүхы мүнгэ зөөри болон арга боломжонуудые энэ хэрэгтэ гүйсэд элсүүлэн, кооперативна болон өөрын аргаар гэр барилгые урагшатайгаар хүгжөөһэнэй аша туһаар хүнүүдэй ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулхын тула республикын партийна болон совет органууд, ажалша коллективүүдэй хүтэлбэрилэгшэд үргэн хэмжээнүүдые абаха уялгатай.

Манай хүгжэлтын саашанхи шиидхэхы шухала хэдэ хэдэн асуудалнууд республикымнай арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбтэ оруулагданхай. Тэдэниие бэелүүлгэ хадаа КПСС-эй XXVII съездын тодорхойлһон экономическа болон социальна политикые бэелүүлхэ хэрэгтэ үргэн алхам боложо үгэхэ байна бшуу.

Партиин горком болон райкомууд, нютагай Соведүүд, партийна, профсоюзна, комсомолой организаци бүхэн, ажалша коллективүүд табан жэлэй түсэбые дүүргэхэ талаар тодорхой зорилгонуудые хараалха, тэдэнэй урда табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын тула арга боломжонуудаа элирхэйлхэ уялгатай.

Энэ жэлэй хүдэлмэриин дүнгүүдые шэнжэлхэ зуураа, партиин XXVII съездын, КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй заабаринуудые хүтэлбэри болгон, республикын партийна олон организацинууд, совет болон ажахын органууд, ажалша коллективүүд үйлэдбэриин ба социальна зорилгонуудые шиидхэлгэдээ зарим тэды һайн үрэ дүн туйлаһан байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Республикын промышленность нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, продукци гаргалгын хэмжээе 7,9 процентээр ехэ болгоһон байна. Түсэбһөө гадуур 15 миллион гаран түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөө.

Гүрэндэ мал ажалай продукци худалдалгын түсэб бүхы талаарнь үлүүлэн дүүргэгдэһэн байна. Түсэбһөө гадуур 7 мянга гаран тонно һүн, мянган тонно мяхан, 4 миллион үндэгэн гүрэндэ тушаагдаба. Үхэр, гахай, хони, адуу үсхэбэрилгэ һайн байдалтай.

Нёдондоной түрүүшын хахад жэлтэй сасуулхада, гол фондынуудые ашаглалгада оруулга 29 процент, барилга-хабсаралгын хүдэлмэри 14 процент дээгүүр байна. Байрын гэрнүүдые тушааха түсэб дүүргэгдөө. Хахад жэлэй туршада нёдондоной энэ үеынхиһээ байрын гэрнүүд 21 процентээр ехээр баригдаа.

Ашаа болон пассажирнуудые зөөлгын, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн зарим тэды ургаһан байна.

Эдэ бүгэдэ хадаа шэнэдхэн хубилалгын бодото үрэ дүн болоно. Гэхэ зуура шэнэдхэн хубилалгын үедэ партийна, совет, ажахын органуудай ажал ябуулга адли тэгшээр эрхилэгдэнэгүй. Һайн шэнжэ шанартай хубилалтануудай үзэгдэбэшье, хуушанай заншаһан ёho гурим һаад ушаруулна. Хэрэг болон үгэ хоёрой хоорондохи алгасаан үшөө үзэгдэһөөр.

Илангаяа капитальна барилгада дутагдалнууд олон. Эндэ ямаршье хубилалта харагдаагүй байнаар. Зөөри, хүнэй хүсэ болон материальна хэрэгсэлнүүдые олон газарта сасан хубаарилха ушар энэ жэлдэ дахинаа үзэгдэжэ байна. Бүхыдөө республикымнай барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин түсэб 97 процент, ашаглалгада оруулагдаха объектнүүдэй — миил 87 процент дүүргэгдэһэн байна бшуу.

Главбурятстрой (начальнигынь нүхэр Антонов) машина бүтээлгын объектнүүд болохо «Теплоприбор», «Бурятферммаш», «Электромашина» заводуудта баригдажа байһан объектнүүдые гээгдэлдэ оруулаад байна. Түгнын шулуу нүүрһэнэй уурхай, Сэлэнгын холимол тэжээлэй заводой барилга муугаар хэгдэнэ.

Улаан-Үдын 2-дохи ТЭЦ-эй, Гусиноозерскын ГРЭС-эй барилга һулаар ябуулагдажа байна. Эдэ барилгануудай хүтэлбэрилэгшэд нүхэд Лобынцев, Цыплов гэгшэд хүдэлмэрээ хурдадхахын тула зохихо хэмжээ абаагүй байһаар.

Барилга дээрэ хүшэр байдалай бии байһаниинь мэдээжэ. Материально-техническэ хангалга дуталдана. Хүнүүд хүртэнэгүй. Энэ хадаа гол шалтагаан бэшэ. Тэндэхи байдалые хаража үзэхэдэ, ажалай эмхидхэл һула байна, хүтэлбэрилэгшэд харюусалгагүйгөөр хүдэлнэ, хүнүүдтэй ёһото хүдэлмэри ябуулжа шаданагүй. Энээнһээл боложо, хүнүүд ажалгүй байна, барилгын техникэ муугаар хэрэглэгдэнэ. Барилгын эмхидхэлдэ үшөө нэгэ дутагдал хадаа хангалтагүй түсэблэлгэ болоно. Барилгын эмхинүүд жэлэй эхиндэ һали-боли хүдэлһэн болоод, харин жэлэй дүүрэхэ багаар бүхы хүсэеэ шангалжа эхилдэг шуу.

Элидхэлээ үргэлжэлүүлхэдээ, нүхэр Беляков барилгын шанарые һайжаруулха асуудалда анхаралаа ехээр хандуулба. Барилга хэгшэдшье, захил хэгшэдшье адли тэгшэ харюусалгатайгаар хандаха уялгатай гэжэ тэмдэглэһэн байна. Саашадаа «һайн» гэһэн сэгнэлтэһээ доошо шанартай барилга хэхэ ёhогүйбди.

Белоруссиин, «Мособлсельстройн» барилгашадай дүй дүршэлые бидэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ ёһотойбди. Мандашье һайн дүй дүршэл бии. Жэшээнь, Улаан-Үдын гэр барилгын комбинадта поточно подряд нэбтэрүүлэгдэнхэй. Томодхогдоһон бригадануудые байгуулха дүршэл бии. Тиимэ бригаданууд 1986 ондо миллион түхэригэй хүдэлмэри хэхээр зориглонхой.

Байгуулагдаһан үйлэдбэриин хүсэнүүдые, барилгын индустриин предприятинуудай арга боломжые, барилгын техникые, хүнүүдэй хүдэлмэриин сагые һайнаар хэрэглэхэ гээшэ барилгын эмхинүүдэй партийна, профсоюзна болон комсомолой организацинуудай, хүтэлбэрилэгшэдэй шухалын шухала зорилго болоно. Энээниие бэелүүлгэ хадаа барилгын хэмжээн эли бодо дээшэлхэ байна бшуу.

Барилгын олон эмхинүүд хүдэлмэришэдөөр дуталдана. Гэбэшье энэ асуудалые шиидхэхын тула зохихо хэмжээн абтанагүй. Энэ талаар барилгын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, техническэ мэргэжэлэй һуралсалай управлени муугаар хүдэлнэ. Барилгада залуушуулые абаха түсэб жэлһээ жэлдэ дүүргэгдэнэгүй. Партиин обком, горкомууд болон райкомууд, партиин обкомой таһагууд, республикын Министрнүүдэй Совет энэ байдалые һайжаруулхын түлөө шухала хэмжээнүүдые абаха ёһотой. Тэрэшэлэн энэ хэрэгэй хажуу талада байдаг, һурагшадые абаха хэрэгтэнь профтехучилищинуудта туһалдаггүй, материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха гэжэ оролдодоггүй Главбурятстройн, «Бурятагропромстройн», «Бурятремстройн» болон бусад эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табихаар болоо.

Шэнэ табан жэлдэ республика дотор барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээн 45 процентээр ехэ болохо байна. Энэ барилгые ганса барилгын подрядна эмхинүүдэй хүсөөр шиидхэхын аргагүй. Тиимэһээ саашадаа ажахын гуримаар барилга хэлгые хүгжөөхэ, мүнөө хүдэлжэ байгаа предприятинуудые техническэ талаар зэбсэгжүүлхэ, шэнэдхэн хубилгаха шухала болоно. Тэрэнэй түлөө бидэ барилгын индустриин хүсые эрид дээшэлүүлхэ болонобди. Энээниие хүгжөөлгэдэ 180 миллион түхэриг һомологдоо. Тиихэдэ хабсаргагдамал түмэр бетон хэрэгсэлнүүдые гаргалга 1,7 дахин, томо панельнэ гэр барилгын хэрэгсэлнүүдые хоёр дахин, ханын материалнуудые 1,5 дахин ехэ болгохо зорилго табигдана.

Барилгын материалнуудай промышленностиие хүгжөөхэ асуудал шиидхэлгэ хүндэ байдалтай байна. Илангаяа хирпиисэ, гоёолтын плиткэнүүдые, избёосхо, бутархай шулуу, элһэ үйлэдбэрилгэ дээрэ хүшэр байдал тохёолдонхой. Энэ табан жэлдэ түс асуудалые шиидхэлгэ дээрэ зохихо хэмжээнүүдые партиин областной комитет, республикын Министрнүүдэй Совет абаха зэргэтэй.

Хүдөө ажахын байдал тухай тогтоходоо, элидхэлшэ энэ жэлдэ зарим тэды һайн үрэ дүнгүүд туйлагдажа байна гэжэ тэмдэглээ. Тиихэ зуураа эдэнэр манай сэдьхэл хангана гүй. Хүн зониие мяхаар, һүөөр, овощоор хангалга бирагүй байдалтай. Һү һаалгаар республикамнай Сибирь соо эгээл доогуур һуури эзэлдэг. Нооһо абалга, түл түлжүүлгэ, малай шэгнүүр нэмээлгэ, овощой хүн зондо хүртэсэ баһал тиимэ байдалтай. Эдэ үрэ дүнгүүдые һайжаруулхын тула манда бүхы арга боломжонууд бии. Дүй дүршэл, материально-техническэ үндэһэ һуури, хүдөөдэ хүнүүдшье бии гээшэ. Гансал хүнэй сэдьхэл бодол бадаргаха, хэрэг эмхидхэлгэдэ хайша хэрэгээр хандалга, хуушан заншаһан гурим усадхалга шухалын шухала зүйл болоно.

Мүнөө малай тэжээл бэлэдхэлгэ түлэг ябажа байна. Энэ эгээл шухала хэрэг. Гэбэшье энэмнай муугаар эмхидхэгдэнэ. Мүнөө үедэ түсэбэй дүүргэлтэ миил 25 процент болонхой. Яруунын, Зэдын, Захааминай, Түнхэнэй болон бусад хэдэн районуудта тэжээл бэлэдхэлгэ тон хангалтагүйгөөр ябажа байна. Олон ажахынууд үбһэ сабшалгаяа июлиин 1-һээ эхилһэн байна бшуу.

Энэ хүдэлмэри, жэшээнь, Бэшүүрэй районой XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо угаа муугаар ябуулагдана. Сабшалан дээрэ хүн юундэ хүдэлнэгүй гээшэб гэжэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Утинковһоо асуухада, Хёлгын таряашад хэр угһаа хойшо августын 10-һаа эртүүр үбһэндөө гараагүй юм гэжэ харюусаа һэн. Яараһанай хэрэг юун байхаб гэжэ Емельян Зиновьевич хэлэбэ. Тэжээл бэлэдхэлгын технологидо иимэ урданай ёһо заншалаар хандахада ямар амжалта туйлагдалтайб. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада энэ ажахыда һү һаалга тон жааханаар нэмэһэн, тугал болон хурьгадые үсөөнөөр абаһан баримта энэ бүдүүлиг хүтэлбэриин бодото гэршэ болоно бшуу. Иимэ баримтанууд бусад районуудташье үзэгдэнэ.

Үбһэ сабшалгын удаан ябасые олон районуудай болон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд хура бороодо тохоно. Гэхэ зуура үбһэ хадагалха талаар ямаршье хэмжээн абтаагүй байха юм. Түнхэнэй, Загарайн, Захааминай, Прибайкалиин болон бусад хэдэн районуудта энэ асуудалда анхарал хандуулагдаагүй.

Хабарай тарилгын хүдэлмэриин үедэ зарим хүтэлбэрилэгшэд журамаа алдаһан байна. Тэрээнһээ боложо республикамнай тэжээлэй ургамалнуудые тариха түсэбөө 97,4 процент дүүргээ һэн. Баргажанай, Прибайкалиин, Хойто-Байгалай, Түнхэнэй районуудай ажахынууд хартаабха һуулгалгые июниин 10 хүрэтэр үнжагайруулһан бшуу. Загарайн районой XXI партсъездын нэрэмжэтэ (түрүүлэгшэнь нүхэр Анданов), Түнхэнэй районой «Восточные Саяны» (түрүүлэгшэнь нүхэр Дагаев) колхозууд овощ тариха түсэбөө дүүргээгүй.

Колхоз болон совхозуудай олон хүтэлбэрилэгшэд хуушан ёһо заншалаараа хүдэлһөөр. Гаряалан, сабшалан болон фермэнүүдэй ашаг үрые дээшэлүүлхын тула зохихо үүсхэл гарганагүй. Эрдэм болон түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ, һалбаринуудые хүгжөөхэ тухай анхаралаа табинагүй.

Зарим районуудта ургасын, илангаяа пропашной ургамалнуудай, корнеплод болон овощ тарилгын хойноһоо харууһа муугаар эмхидхэнэ. Тэрэниие ургуулха түрүү онол арга хангалтагүйгөөр нэбтэрүүлэгдэнэ. Онохойн совхоздо хоёрдохи жэлээ овощ ургуулгын астраханска технологи амжалтатайгаар нэбтэрүүлэгдэжэ байна. 500 гектар дээрэхи овощ бүхыдөө комплексно оньһожоруулгын ашаар таригдаһан байна. Тиигэжэ гар ажал нилээд бага болгогдоһон жэшээтэй. Гэхэ зуура энэ районой бусад ажахынуудта иимэ дүршэл хэрэглэгдэнэгүй. Гүрэнэй түсэб дүүргэлгэдэ зарим районуудай, хэдэн олон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд хайша хэрэгээр хандана. Энээнтэй бидэ эрид шууд тэмсэхэ ёһотойбди. Республикын 35 ажахынууд мяха, 23 ажахы һү худалдаха хахад жэлэй түсэб дүүргэжэ шадабагүй. Тиихэдэ город шадархи Тарбагатайн район (КПСС-эй райкомой секретарь нүхэр Трофимов, РАПО-гой түрүүлэгшэ нүхэр Ефимов) һү худалдаха хахад жэлэй түсэб дүүргэбэгүй. Мухар-Шэбэрэй район (нүхэд Карпов, Викулов), Хурамхаанай (нүхэд Алексеев, Бубнов), Яруунын (нүхэд Боросгоев, Банзаракцаев), Бэшүүрэй (нүхэд Ефимов А., Ефимов Ф.) болон бусад районууд мяха тушааха 9 һарын түсэб дүүргэжэ шадахагүй янзатай. Арадай, гүрэнэй урда дүүргэхэ өөрынгөө

(Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани байгша оной июлиин 25-да болобо. Түс заседани дээрэ Буряадай АССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сессиие үнгэргэлгэтэй холбоотой асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Президиум Буряадай АССР-эй 1986—1990 онуудай Экономическа болон социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй проектые даб дээрэ хаража үзэхэ талаар республикын Верховно Соведэй, Түсэблэлгын-бюджетнэ болон сааг үргэлжын бусад комиссинуудай хүдэлмэриеэ дүүргэһэн тухай Түсэблэлгын-бюджетнэ комиссиин түрүүлэгшэ депутат Л. В. Потаповай мэдээсэлые шагнаба. Республикын табан жэлэй түсэбэй проектые хаража үзэхэ талаар Верховно Соведэй сааг үргэлжын комиссинууд ехэ хүдэлмэри ябуулаа гэжэ Президиум тэмдэглэбэ.

КПСС-эй XXVII съездын, КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, арадай ажахын бүхы һалбаринуудые ашаг үрэтэйгөөр, амжалтатайгаар хүгжөөхын тула бүхы хэмжээнүүдые абахыень Верховно Соведэй Президиум республикын Министрнүүдэй Соведтэ, министерствэнүүдэй, албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомуудта дурадхаба. Республикын экономическа ба социальна хүгжэлтын түсэбүүдэй дүүргэлтын хойноһоо шанга хиналта бэелүүлхыень Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй сааг үргэлжын комиссинуудта дурадхагдаба.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи ба дүрбэдэхи сессинүүдэй хоорондо баталан абтаһан республикын Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые батлаха талаар сессиин зүбшэхэ зүйлдэ оруулха асуудал мүн лэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Буряадай АССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сессиин нээгдэхэ тухай

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй дүрбэдэхи сесси мүнөөдэр, 1986 оной июлиин 26-да, КПСС-эй Буряадай обкомой Ехэ зал соо хүдэлмэреэ эхилбэ.

Сессидэ ерэһэн депутадууд, сессидэ уригдагшад КПСС-эй Буряадай обкомой Ехэ залай фойе соо үглөөнэй 8 час 30 минутаһаа 10 час хүрэтэр бүридхэлдэ абтаха юм.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Старейшинэнүүдэй Соведэй заседани тухай

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Старейшинэнүүдэй Соведэй заседани мүнөөдэр, июлиин 26-да, 9 час 30 минутада КПСС-эй Буряадай обкомой Ехэ зал соо болохо.

КПСС-эй ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ

РЕСПУБЛИКЫН ЭКОНОМИЧЕСКА БО

[Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта].

уялгада ниимээр хандадаг ушартай бидэ эбсэшэгүйгөөр тэмсэхэ зэргэтэйбди. Гүрэнэй даабари дүүргэжэ шадаагүй хадаа яагаад шэнэдхэн хубилга түйлэба гэшэбибди.

Мал ажалай продукци үйлэдбэрилхэ түсэбэй дүүргэгдээгүй гол шалтагаан хадаа мал үсхэбэрилгын хүдэлмэриин хангалтагүй байдалhаа, түл үсөөгөөр абадаг, малаа олоор гарзалуулдаг ушарhаа үндэhэтэй. Олон районуудта малай ашаг шэмэ тон бага байhаар.

Байгша ондо республикамнай 70 мянган тонно мяха, 136 мянган тонно hү, 166 миллион үндэгэ, 2450 тонно ноохо гүрэндэ худалдаха уялгатай юм.

Эдэмнай ехэшье haa, яhала бэелүүлэгдэмэ түсэбүүд гэнэ. КПСС-эй ЦК-гай Хандалгада харюусажа, хүдөөгэй ажалшадые габшагай хэрэгтэ элсүүлэн хабаадуулжа ажахы, бригада болон фермэ бүхэнэй абаhан түсэбүүдээ амжалтатайгаар бэелүүлхыень зоригжуулха гэшэ партийна организацинуудай гол зорилго болоно.

Мүнөө хүдөө нютагта ургаса хуряалгада бэлэдхэлэй хүдэлмэриие улам эршэдхэхэ хэрэгтэй. Зарим районуудта ургаса хуряалгын техникэ, тэжээлэй силос дараха, хартаабха болон овощ хуряаха машинанууд хангалтагүй муугаар заhабарилагдажа байна. Баргажанай, Яруунын, Захааминай, Ивалгын, Хяагтын ба Тарбагатайн районуудай ажахынууд ороохото ургамалнуудые хуряаха комбайнуудые заhабарилха талаар илангаяа ехэ гээгдэлдэ оронхой. Жатканууд болон ороохо сэбэрлэдэг машинануудые заhабарилгын шамар hанаhанда хүрэнэгүй. Хуряалга-зөөлгын комплекснуудые бүридүүлхэ, тэдэниие мэргэжэлтэдээр хангаха, бүхы асуудалнуудые мүнөө эршэмтэйгээр шиидхэхэ, ажалай түлбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ тухай анхаралаа хандуулха шухала. Ургасаяа богони болзорто гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряаха, абаhан продукцияа hайнаар хадагалха гэшэ хүдөөгэй ажалшадай мүн лэ шухала зорилго болоно.

Республикымнай колхоз, совхозууд табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбүүдые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын тула бүхы арга боломжонуудтай. Тиимэhээ эдэ бүгэдые гүйсэд ашаглаха шухала.

Түсэбтэ табан жэлэй туршада хүдөө ажахын продукци гүрэндэ худалдалга, тусхайлбал, мяха—29, hү—14, үндэгэ—28, ноохо—17, хартаабха—14, овощ худалдалга 18 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ ёhотой.

Республикын предприятинуудай хамhабариин хүдөө ажахынууд, хүдөөгэй хүн зоной хубиин хамhабариин ажахынууд эдеэ хоолой ноосэнүүдые байгуулгада оруулдаг хубитаяа нилээд дээшэлүүлхэ зэргэтэй. Тэдэниие үргэдхэхэ гэшэ Госагропромой тон шухала зорилго болоно.

Хүдөө ажахые хүтэлбэрилгые шэнэдхэн хубилгаха, ажахы эрхилэлгын экономическа онол арганудые нарижуулан hайжаруулха талаар партиин хараалhан хэмжээнүүд хүдөө нютагай хүтэлбэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэлые, шуран бэрхэ байлгые хүгжөөхын тула хүдөө ажахын үйлэдбэриин шиидхэхы шэглэлнүүдтэ хүсэлэл оролдолгонуудые, ноосэнүүдые элсүүлэн хабаадуулхын тула таарамжатай эрхэ байдал байгуулха байна.

КПСС-эй обком (нүхэд Беляков, Албашеев), республикын Министрнүүдэй Совет (нүхэд Саганов, Плотников, Найданов, Пуховской) хүдөөдэ үйлэдбэриин хэмжээнүүдые дээшэлүүлхэ, республикын хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр бүри гүйсэд hайнаар хангаха талаар бүхы шухала хэмжээнүүдые хараалжа, бэелүүлхэ ёhотой.

Промышленностиин үйлэдбэрие hэльбэн шэнэлхэ талаар ехэ зорилгонууд үшөөл шиидхэгдээгүй байhаар гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Олохон предприятинуудта үйлэдбэриин гол фонднууд хуушараа. Эгээл тиимэhээ тэдэниие шэнэдхэн хубилгаха ехэ зорилгонууд табигдана. Эдеэ хоолой, нютагай промышленностьдэ, мүн машина бүтээлгын предприятинуудта энэ зорилгые заатагүй бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Улаан-Үдын шэлэй завод, «Бурятмясопром» нэгэдэлэй предприятинууд, Ципиканай уурхай гэхэ мэтын яаха аргагүйгөөр хуушарhан үйлэдбэринүүдые hэльбэн шэнэлхэ дурадхалнуудые оруулха, саарhа дансыень бэлдэхэ хүдэлмэри ехээр унжагайруулагдажа байна. Локомотив-вагон заhабарилгын заводто hэльбэн шэнэдхэлгын зорилгонуудые шиидхэлгэ мүн лэ хангалтагүйгөөр ябуулагдана. КПСС-эй обком, горкомууд болон райкомууд, республикын Министрнүүдэй Совет энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хамааралсаха ёhотой.

Хүдэлжэ байдаг үйлэдбэриин фонднуудые ашаглалгые hайжаруулхын тула ехэ хүдэлмэри бэелүүлхэ шухала.

Ленинградайхидай дүй дүршэлые нэбтэрүүлхэ гэшэ промышленностьда үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ шухала зам болоно. Хуушарhан предприятинуудые шэнэ техникээр, түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдээр хангаха гэшэ тэдэнэй дүй дүршэлэй гол удха болоно. Түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые хэдэн халаанда хүдэлгэхэ гэшэ үйлэдбэриие эршэмтэйгээр хүгжөөлгын ехэ арга ноосэ мүн.

hарын hүүл багта hабандажа хүдэлэлгэ, али бүхы продукцияар хангаха түсэбүүдээ дүүргэхэгүй ябадал, дунда зэргын гү, али муушаг шанартай продукци гаргалга гэхэ мэтын хангалтагүй үйлэ хэрэгүүд промышленностьда айхабтар ехэ гарза хохидол ушаруулжа байhаар.

Жэшээнь, прибор бүтээлгын нэгэдэлые (директорынь нүхэр Медведев, парткомой секретариинь нүхэр Кузьменко) абажа харая. Тус нэгэдэл түсэбөө яhала hайнаар дүүргэдэг, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэд нэгэдэлэйнгээ эршэтэ габшагай ажал тухай, ургалтын эршэ дэлисэ тухай ходо ходо хэлэдэг юм. Зүгөөр нарибшалан хаража үзэхэдэ, хэрбээ hара бүхэнэй гурбадахи декадада түсэбэйнгөө 60 процентые бэелүүлжэ байдагыень хараада абабал, энэ предприятиин ямар ехэ арга ноосэнүүдтэй байhаниинь элирнэ бшуу.

Авиационно, «Электромашина» заводуудай ажал хэрэгэй хангалтагүй байгаашье hаань, нүхэд Кравцов, Галин, Ильин, Гущин аша үрэ ехэтэй хэмжээнүүдые мүнөө болотор абаагүй байhаар. Эдэ предприятинууд урдынхидал мэтэ түрүүшын декадада түсэбэйнгөө 10—15, харин hүүлшын декадада 60—70 процентыень дүүргэдэг байха юм.

Гүрэнэй журам хангалтагүй байhаар. Гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтые бэелүүлхэгүй ушар баримтануудтай эбсэжэ яашье болохогүй.

25 промышленна предприяти (энэмнай 13 процент болоно) продукци худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэбые дүүргэжэ шадабагүй. Галуута нуурай шахта (директорынь нүхэр Раскопин, парткомой секретариинь нүхэр Антохонов), Байгалай модоной бааза (нүхэд Назимов, Невердовский), гадар трикотааж хубсаhанай фабрика (нүхэд Тармеев, Соколов) тэдэнэй тоодо ороно.

Байгша оной түрүүшын хахадта 42 предприяти гэхэ гү, али 26 процентнь продукцяар хангаха уялгануудаа бэелүүлбэгүй. Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинат, «Теплоприбор» завод, Хандагатайн болон Шулуутайн леспромхозууд, Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй завод, «Бурятскпищеагропром» нэгэдэл тэдэнэй тоодо ороно. Эдэ бүхы дутуу дунданууды усадхан зайсуулхын тула партиин обкомой, горкомуудай болон райкомуудай таhагууд ажал ябуулгаяа улам шангадхаха ёhотой.

Бүтээн гаргагдаhан продукциин шанарые эрид hайжаруулха хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленум дээрэ дахинаа онсо анхарал хандуулагдаа hэн. Энэ асуудалаар КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тусхай тогтоол баталан абаhан байгаа. Мүн лэ энэ асуудалаар ехэ хөөрэлдөөнүүд болобошье, бодото дээрээ мүртэй хубилалтанууд түйлагданагүй. Шанарай гүрэнэй тэмдэг хадаа эд бараанай, эдлэл хэрэгсэлнүүдэй шанарые улам hайжаруулха гол эрилтэ болохо зэргэтэй. Гэбэшье энэнь промышленностьда оройдоол 15 процент эзэлнэ бшуу.

Локомотив-вагон заhабарилгын, Элхиин авто-заhабарилгын заводуудта, «Бурятфермаш» нэгэдэлдэ, мүн бусад олон предприятинуудта хангалтагүй муу шанартай продукци үйлэдбэрилжэ гаргадаг ушар баримтанууд үшөөл ехэ байhаар.

Материальна ноосэнүүдые, хоёрдохёо хэрэглэгдэхэ түүхэй эдүүдые ашаглалгада, ашаг үрэ багатай гаргашануудые хороолгодо шиидхэхы хубилалтанууд хэгдэнэгүй. Алмалта, арьбалалта хэхэ талаар хараалhан даабаринуудаа бэелүүлхын тула шухала хэмжээнүүдые абаха гэшэ предприяти, коллектив бүхэнэй хүдэлмэриин гол сэгнэлтэнүүдэй нэгэниинь болохо зэргэтэй.

Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ республика доторнай промышленна үйлэдбэриин хэмжээн—19,7, ажалай бүтээсэ 23 процентээр ургаха ёhотой. Эдэ хараа түсэбүүд партиин съезд дээрэ тодорхойлогдоhон даабаринуудтай зохилдуулагдана.

Тусхай зорилготой программануудые амжалтатайгаар бэелүүлhэнэй ашаар лэ эдэ бүхы зорилгонуудые шиидхэхэ байнабди. Партийна организацинууд, партиин райкомууд болон горкомууд, КПСС-эй обкомой таhагууд эдэ программануудые бэелүүлхэ хэрэгые сааг үргэлжын хиналтада абаха ёhотой.

Шэнэ түсэбтэ табан жэлдэ транспортын hалбаринуудые хүгжөөхэ талаар ехэ зорилгонууд табигдана. hүүлэй жэлнүүдтэ тэдэниие оньhон техникээр зэбсэгжүүлгэдэ мүртэй анхарал хандуулагдаагүй гэжэ тэмдэглэлтэй. Энээнhээ уламжалан, транспортна эмхинүүд арадай ажахын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые арай-шамай бэелүүлhэн байха юм.

Харгы замай Улаан-Үдын отделенидэ (начальнигынь нүхэр Вовк) оньhон техникээр зэбсэгжүүлгын зорилгонууд хангалтагүйгөөр шиидхэгдэжэ байнхай. Ашаа тээхэ, буулгаха хүдэлмэриин тон hулаар оньhожоруулагдажа байhантай саашадаа эбсэхэ ёhогүйбди. Мүнөө олонхи предприятинуудта энэ хүдэлмэри 30-аад онуудайхиhаа огто хубилаагүй байhаар. Түмэр замай аша туhа хэрэглэдэг 800 гаран предприяти болон эмхиин оройдоол 70-ниинь зарим тэды оньhожоруулагданхай. Мяха-консервын комбинадта, бусад олон промышленна предприятинуудта вагонуудта ашаа тээхэ, буулгаха хүдэлмэри хэдэн сүүдхээр hаатуулан зогсоогдодог байна. Худалдаа наймаанай предприятинуудта энэ хэрэг бүришье хангалтагүй юм.

Автомобильна ажахынуудай бааза муугаар хүгжөөгдэнэ. hүүлэй 2—3 жэлэй хугасаа соо ниитын хэрэглэмжын транспортаар ашаа үрэ түгэсөөр зөөлгын хэмжээн огто ургабагүй. Республикымнай дэбисхэр дээрэ ниитэ нэгэн хиналтын-диспетчерскэ албан эмхидхэгдээгүй байhаар. Энээнhээ уламжалан, автомашинануудай 90 процентнь ямаршье хиналта шалгалтагүйгөөр хүдэлхэ ушартай болоно. Бурятавтотранс (нүхэр Инкеев) энэ талаар шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй, гэбэшье эдэ зорилгонуудые тэрэ хангалтагүй hулаар шиидхэжэ байна гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Түлишэ гаргашалгые хинаха хэрэг мүн лэ муугаар эмхидхэгдэнхэй.

Авиапредприятиин материальна баазые саашадань хүгжөөхэ эрилтэ табигдана.

Социальна хүгжэлтын, хүн зоной ажаhуудал хангалгын зорилгонуудта анхаралаа ехээр хандуулха гэшэ шэнэдхэн хубилгалгын гол эрхэ нүхэсэл болоно гэжэ элидхэлшэ саашадаа хэлэбэ.

Хүн зоной hуудал байдалда хабаатай байрын гэрнүүдые, hургуулинуудые, больницануудые, хүүгэдэй эмхи зургаануудые, клубуудые бариха, арадай хэрэглэмжын эд бараа ехээр үйлэдбэрилхэ, хүн зоной ажаhуудал хангалгые хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэhэн социальна даабаринуудые бэелүүлхэ гэшэ политическэ удха шанартай хэрэг болоно гэжэ партийна органууд тоолоно. Эгээл иимэhээ эдэ бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ тэдэнэр анхаралаа ехээр хандуулна.

Республика дотор байрын гэрнүүдые барилгын мүнөөнэй хэмжээн хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые ханганагүй. Зарим нютагуудта хүүгэдэй эмхи зургаанууд, hургуулинууд, больницанууд, магазинууд болон столовонууд дуталдана. Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ манайда 2,4 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд, социально-ажаhуудалай бусад олон объектнүүд баригдаха зэргэтэй.

Хүн зониие худалдаа наймаанай талаар хангалгые эрид hайжаруулха эрилтэ табигдана. Худалдаа наймаанай министерство (нүхэр Битаев), Буркоопсоюз (нүхэр Кушеев), ниитын эдеэ хоолой управлени (нүхэр Дамбаин) хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангаха зорилгоёо бэелүүлхын тула үүсхэл эдэбхи гарганагүй, ажал хэрэгтээ шэнэ юумэ нэбтэрүүлнэгүй. Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой эмхи зургаануудта хүн зониие хангалгын соёл болбосорол hайжаруулагданагүй. Худалдаа наймаанай гуримые хазагайруулха, дутаабари гаргаха, хулгай хэхэ ябадал үшөөл олоор үзэгдэнэ.

Баазануудта элбэг-дэлбэг хэбтэдэг аад, зарим эд бараан, эдлэл хэрэгсэлнүүд магазинуудта тон багаар гаргагдадаг байна. Хүн зониие худалдаа наймаанай талаар хангалгын хэрэг муу гэhэн гомдолнууд Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнгын, Түнхэнэй, Яруунын, Баргажанай болон Загарайн районуудhаа ходо ходо ороно.

Хүн зонhоо үлүү гараhан хүдөө ажахын продуктнуудые худалдажа абаха хэрэгые Буркоопсоюз хангалтагүйгөөр эмхидхэнэ. Улаан-Үдын колхозой түбэй дэлгүүр муугаар, эдэбхи үүсхэлгүйгөөр хүдэлнэ. Кооперативна худалдаа наймаанай магазинуудта эдеэ хоолой зүйлнүүд үсөөн байhаар.

Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ хүн зоной, илангаяа хүдөө нютагайхидай ажаhуудал хангалгые эрид hайжаруулха шухала. Хүн зониие медицинскэ талаарнь хангалгада мүртэй хубилалтанууд болоногүй. Республикын Элүүрые хамгаалгын министерство (нүхэр Мадыева), предприятинууд болон эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд түсэбтэ табан жэлдэ энэ талаар ехэ юумэ бэелүүлхэ зэргэтэй.

Худалдаа наймаа hайжаруулгаhаа, хүн зоной ажаhуудал хангалгые үргэдхэлгэhөө үшөө нэгэ орёо шухала асуудал — мүнгэнэй тогтууритай эрьесэ — шиидхэгдэхэ байна. Эдэ бүхы дутуу дунданууды усадхан зайсуулхын тула партиин обкомой таhагууд, республикын Министрнүүдэй Совет (нүхэд Саганов, Булдаев) шухала хэмжээнүүдые абаха ёhотой. Худалдаа наймаанай министерствын, Буркоопсоюзай, хүн зоной ажаhуудал хангалгын албанай хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлхэ шухала.

Хүн зоной үргэнөөр хэрэглэдэг эд бараа, эдлэл хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэдэ промышленна предприятинууд шухала үүргэ дүүргэдэг болонхой. hүүлэй үедэ эдэнэй үйлэдбэрилhэн эд бараанай ассортиментнь олошоруулагдаа, шанарынь hайжаруулагдаа. Байгша ондо республикымнай промышленность хүн зоной үргэнөөр хэрэглэдэг шэнэ эд бараа гаргалгаяа 10,3 процентээр дээшэлүүлhэн байна.

Гэбэшье олохон предприятинуудта энэ хүдэлмэри муугаар бэелүүлэгдэнэ. «Электромашина» заводто, «Забайкаллес» нэгэдэлдэ, Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын мебельнэ үйлэдбэридэ хангалтагүй байдал тохёолдонхой. «Бурятфермаш», Элхиин авто-заhабарилгын болон локомотив-вагон заhабарилгын заводуудта салин хүлhэнэй фондын түхэриг бүхэндэ арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын хэмжээн 1-hээ 6 мүнгэндэ хүрэдэг байна. Эдэ предприятинуудай, нэгэдэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд хэлэhэн үгэеэ бодото хэрэгүүдээрээ бэелүүлхэ ёhотой гэжэ hанагдана.

Республикын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүдэлмэриие шэнэдхэн хубилгалгаhаа тэдэниие хүгжөөлгэ сэхэ дулдыдажа, арадай ажахын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангалга бэелүүлэгдэхэ байна гэжэ элидхэлшэ научна эмхи зургаануудай зорилгонуудые тодорхойлходоо тэмдэглэбэ. Зүгөөр СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалда, бусад научна эмхи зургаануудта ажал ябуулгаяа шэнэдхэн хубилгаха хэрэг хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэжэ байна. Тиихэдэ эрдэм ухаанай болон үйлэдбэриин хоорондохи харилсаае бэхижүүлхэ шухала.

Буряадай филиал болон дээдэ hургуулинууд туршалга-үйлэдбэриин ба конструкторскэ баазые хүгжөөхэ талаар Сибириин бусад эрдэм ухаанай түбүүдhээ холо гээгдэжэ ябана.

Социально-экономическа зорилгонуудые бэелүүлхын тула филиал академическа, дээдэ hургуулинуудай ба hалбари hалбариин эрдэм ухаанай хүсэлэл оролдолгонуудые нэгэдүүлхэ, арадай ажахын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хараадаа абажа, эрдэмтехникын дэбжэлтын эгээл шухала шэглэлнүүдтэ хүсэеэ элсүүлхэ ёhотой.

Республика доторнай юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй hургуулиие хубилган шэнэлэлгые бэелүүлхэ талаар яhала дүй дүршэлтэй болонхойбди. Гэбэшье манайда энэ хүдэлмэриие бэелүүлгын эршэ дэлисэ үшөөл хангалтагүй байhаар. Олохон hуралсалай эмхи зургаануудта шэнэ зорилгонуудые шиидхэхэ талаар ехэ үүсхэл эдэбхи, оролдосо хэшээл гаргагданагүй. Олонхи базова предприятинууд эдэ бүхы асуудалнуудые урдынхидал мэтэ хангалтагүйгөөр шиидхэнэ.

hүүлэй жэлнүүдтэ дээдэ hургуулинуудта мэргэжэлтэдые hурган бэлдэхэдээ, тэдэнэй арга шадабарида, дүй дүршэлдэ анхаралаа hулаар хандуулhан байна гэжэ сэхэ руунь хэлэхэ ёhотойбди. Дээдэ hургуулинууд болон техникумүүд үйлэдбэритэй нягта холбоо барисаа тогтоожо, гүнзэгы эрдэмтэй, мэргэжэл шадабаритай кадрнуудые бэлдэхэ зэргэтэй. Тиихэдээ дээдэ hургуулинуудай болон техникумүүдэй партийна организацинууд hуралсалай шэглэлые шангадхаха, студентнэр болон hурагшадай үзэл сурталай-теоретическэ мэдэсые баяжуулха, тэдэнэртэ эрхэтэн ёhоной, үндэр мэдэрэл хүмүүжүүлхэ ёhотой. Мүнөө үе сагай мэргэжэлтэ гүнзэгы эрдэм мэдэсэтэй, дэлгэр hайхан сэдьхэлтэй, эдэбхи үүсхэлтэй, харюусалгатай хүн байха ёhотой. Гадна тэрэ шэнэ юумэ бэдэрхэ, таарамжатай зохид шиидхэбэринүүдые абаха, парти, правительствын захяа даабаринуудые эдэбхитэйгээр бэелүүлхэ арга шадабаритай хүн байха зэргэтэй.

Партиин бүхы хүдэлмэриин гуримые, онол арганудые шэнэдхэн хубилгангүйгөөр общество дотор хубилалтануудые түйлажа шадахагүй байнабди гэжэ КПСС-эй ЦК-гай пленум тэмдэглээ hэн гэжэ элидхэлшэ саашадаа хэлэбэ.

Энээниие бэелүүлхын тула партийна хүтэлбэриин бүхы шатын политическэ, эмхидхэлэй ба үзэл сурталай хүдэлмэриие али бүхы талаарнь hайжаруулха шухала. Энэ хадаа бидэнэй урда табигдаhан зорилгонуудые бэелүүлгын гол эрхэ нүхэсэл болоно.

Партийна хүдэлмэриие эмхидхэлгэдэ шэнэ ёhоор хандалгые батадхаха хэрэгтэ партиин областной, городской, районно комитедүүд, тэдэнэй нэгэдэхи секретарьнар ехэ үүргэ дүүргэхэ байна гэжэ ЦК-гай Пленум дээрэ онсолон тэмдэглэгдээ hэн. Шэнэ байдалые дары түргөөр мэдэржэ, партийна организацинуудай бүхы хүдэлмэриие ажалша коллективүүдтэ элсүүлэн табидаг, ажабайдалай бүхы талада эгээл ашаг үрэ ехэтэй үүргэ нүлөө үзүүлхэ харгы замуудые зохёохы ёhоор бэдэрдэг партийна комитедүүд, хүтэлбэрилэгшэд манайда олон. Партиин Октябрьска, Загарайн, Кабанскын, Прибайкалиин, Хориин ба бусад зарим райкомуудай ажал ябуулгада олохон hайн дүй дүршэл бии болонхой.

Гэхэтэй хамта зарим партийна комитедүүд хүдэлмэриин шэнэ түхэл шэнжэнүүдые, онол арганудые хангалтагүй hулаар нэбтэрүүлнэ. Съездын, ЦК-гай Пленумүүдэй эрилтэнүүдэй ёhоор, Зэдын, Яруунын, Захааминай, Ахын болон бусад районуудай партийна организацинуудта партийна хүдэлмэриие шэнэдхэн хубилгаха, hайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри хэхэ ушартай болоhон байнабди.

Железнодорожно районой партийна организациин съездын шиидхэбэринүүдые ямараар бэелүүлжэ байhыень hаяхан партиин обкомой бюрогой заседани дээрэ хаража үзэбэбди. Хүдэлмэридэнь ехэ дутагдалнуудай ушаржа байhан тухай партиин райкомдо заагдаа. Сэхыень хэлэхэдэ, партиин райком, тэрэнэй бюро, райкомой секретарьнар мүнөө дээрээ ажал ябуулгаяа шэнэдхэн хубилгаагүй байhаар. Даалгагдаhан хэрэгэйнгээ түлөө, хаа хаанагүй эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулхын түлөө район дотор кадрнуудта эрилтэ hулаар табигдана. Энээнhээ уламжалан, олохон партийна организацинууд эдэбхигүй hулаар хүдэлнэ.

Республикын индустриальна томо ехэ район — Железнодорожно район эрдэм-техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхаха, үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ бусадта жэшээ харуулнагүй. Район дотор гэр байрын, социально-соёлой барилга үшөөл хангалтагүй hулаар хэгдэнэ, эдэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ажалша коллективүүд муугаар элсүүлэн хабаадуулагдана. Партиин обкомой бюрогой заседани дээрэ эдэ бүхы дутагдалнуудайнь түлөө КПСС-эй райкомдо шангаханаар заагдаhан байна.

Гэбэшье партиин райком мүнөө дээрээ зохихо тобшололнуудые хээгүй байhаар.

Ажабайдал партийна аппарадай хүдэлмэриие эрид нарижуулан hайжаруулха эрилтэ табина. КПСС-эй зарим райкомуудай секретарьнар тэдэнэртэй эдэбхигүй муугаар хүдэлнэ. КПСС-эй Хэжэнгын, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй болон бусад зарим райкомуудта иимэ дутуу дунданууд ушарна.

Партийна организацинуудай дайшалхы шадабариие дээшэлүүлхэ гэшэ партиин горкомуудай, райкомуудай гол зорилго болоно. Тэдэнэр лэ партийна организацинуудта бодото туhаламжа үзүүлхэ ёhотой. Партийна комитедүүдтэ, тэрэ тоодо КПСС-эй обкомдошье саарhа гуурhа эрэлхэ ябадалые усадхан зайсуулхын тула шиидхэхы хэмжээнүүд абтаагүй байhаар. Иимэ ябадалые эрид шууд усадхан зайсуулха хэрэгтэй.

Партийна хүдэлмэри шэнэлэн хубилгаха зорилгонуудые шиидхэлгэ эдэбхитэй кадрова политика бэелүүлгэтэй, хүтэлбэрилхы кадрнуудтай хүдэлмэри ябуулгатай нягта холбоотой. hүүлэй үедэ хүтэлбэрилхы ажалда бэлэдхэл hайнтай, болбосорhон үсөөн бэшэ коммунистнууд дэбжүүлэгдээ. Гэбэшье кадрнуудые тааруугаар хубаарилан табиха хэрэг саашадань hайжаруулха ёhотойбди. Энэ талаар шухала асуудалнууд манда бии. Хүтэлбэрилхы ажалай бүхы шатануудта дэбжүүлэгдэхэ хүнүүдые бэлдэхэ гэшэ эндэ тон шухала. КПСС-эй Ахын райкомой нэгэдэхи секретарь байhан Галсановтай болоhон ушар шэнги алдуунуудые гаргахагүйн тула кадрнуудые шэлэн абаха, хубаарилан табиха, хүмүүжүүлхэ гуримые бүхыдэнь үндэhөөрнь hайжаруулха хэрэгтэй. Тэрэ hайнаар шалгагдангүй энэ тушаалда дэбжүүлэгдэhэн байгаа. Тушаалаа хэтэрүүлэн хэрэглэhэнэй түлөө КПСС-эй обкомой бюро дээрэ тэрэ партиин гэшүүнhээ гаргагдажа, ажалhаа сүлөөлэгдөө.

Партийна организацинуудта дутуу дундануудтай эбсэшэгүй байдал байгуулаагүй, шүүмжэлэл, өөрыгөө шүүмжэлэл дэлгэрүүлээгүй hаа, хүдэлмэри тухайгаа хүн зондо хододоо мэдээсэжэ байгаагүй hаа, ямаршье хубилалта болохогүй. Зарим партийна органууд шүүмжэлхы ажаглалтануудта бодотоор анхарнагүй. Иимэ дутагдалнууд Баргажанай, Түнхэнэй, Баунтын болон бусад партийна организацинуудта дайралдана. Жэшээлхэдэ, партиин Зэдын райкомой нэгэдэхи секретарь байhан Жаргаловые шүүмжэлхээ хүнүүд айдаг байhан. Тиимэhээ райкомдо тааруугүй байдал тогтонижоhон байна. Тэрэнэй бээ буруугаар абажа ябаха, кадрнуудтай ябуулха хүдэлмэриин гурим хазагайруулха, архидаха ябадалыень бюрогой гэшүүд анхархаяа болиhон байгаа.

Партиин обкомой хэhэн hэргылхы ажаглалта тэрэ зүбөөр ойлгожо абаагүй байна. Тиимэhээ КПСС-эй обком Жаргаловые партийна талаар шангаар хэhээжэ, тушаалhаань сүлөөлхэ баатай болоhон байна.

КПСС-эй ЦК-гай июниин пленум дээрэ манай обществодо элүүр энхэ оршон байдалай саашадаа бэхижэхын, гүнзэгы үндэhэтэй болохын түлөө бидэ саашадаашье эрид зоримгойгоор, эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлхэ уялгатайбди гэжэ тэмдэглэгдээ.

Архи худалдалгые хорооhоной, партийна болон ниитын эмхинүүдэй эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулhанай ашаар байгша ондо архи уугаад, хуули эбдэхэ ушар үсөөрөө. Мүн энэл үндэhэн дээрэ ажалай журам хазагайруулха ябадал баhал үсөөрөө. Хүн зоной үүсхэлээр зарим hуурин, тосхонуудта архигүй байдал соносхогдоо.

Гэхэтэй хамта зарим газарта архидалгатай эбсэшоод байха, эдэ бүгэдые хараад hанаа амар hууха ушар үшөөл олон дайралдана. Архи дээрэhээ боложо, ниитын журам эбдэхэ, ажалдаа гарахагүй ябадал ажалша коллективүүдтэ үсөөн бэшэ байhаар. Архигүй байдал зарим нютагуудта хайша хэрэгээр, эндэхи байдал хараада абангүй, зарим тэдыдэ соносхогдоо. Суглаанууд дээрэ абтаhан шиидхэбэринүүд эмхидхэлэй ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэреэр хангагданагүй. Жэшээнь, «архигүй байдал» соносхоhон Новоселенгинск тосхондо байгша оной үнгэрhэн хахад жэл соо хуули эбдэхэ ушар 20 процентээр дээшэлээ. Захааминай райондо 20 иимэ нютагууд бии. Теэд эндэ архи ууха ушар үсөөрнэгүй.

Эдэ бүгэдэ юун тухай хэлэнэб гэхэдэ, энэ шухала асуудалда иимэ хүнгөөр хандажа болохогүй, архидалгатай бүри

ЭЛИДХЭЛ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЛГЭ

Пленум дээрэ табигдаhан элидхэлые зүбшэн хэлсэлгын эхилхэдэ, түрүүлэн КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь П. А. ЧУКРЕЕВ үгэ абаба:

— КПСС-эй июниин Пленумэй болон арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэхэ талаар партийна организацинуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тухай дэлгэрhэн хөөрэлдөөе үргэлжэлүүлхэ зуураа, би городской партийна организациин болон городой ажалша коллективүүдэй ажал ябуулгын зарим асуудалнууд тушаа тогтохо хүсэлэнтэйб,—гэжэ тэрэ үгынгөө эхин дээрэ тэмдэглэбэ.

Мүнөө городой экономическа болон социальна хүгжэлтын табан жэлэй түсэбые түсэблэлгын комиссинууд зохёожо дүүргэхээ байна. Тэрэ түсэб hаяар КПСС-эй горкомой пленум дээрэ, арадай депутадуудай городской Соведэй сесси дээрэ харагдахань.

Тэрэ түсэбэй ёhоор промышленна продукци гаргалга 21,4 процент дээшэлхэ байна. Тиихэдээ арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгын болон хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хүгжэлтын комплексно программа бэелүүлэгдэхэ болоно. Арбан нэгэдэхи табан жэлэйхитэй сасуулхада, соёлой-ажаhуудалай болон ажахын хэрэгсэлэй эд бараа гаргалга 59 процент ехэ болгохо зэргэтэй. Капиталина барилгын, шэнэдхэн заhабарилгын болон техническэ талаар зэбсэгжүүлгын программа дүүргэхын тула городой барилгын эмхинүүд нилээд ехэ хүдэлмэри бүтээхэ ёhотой. Урда табан жэлэйхидэ орходоо энэ хугасаада ажалай бүтээсэ 16 процентээр нэмэхэ. Табан жэлэй түсэбөөр тодорхойлогдоhон эдэ болон бусад зорилгонуудые дүүргэхын тула партийна организацинууд, совет болон ажахын органууд бүхы хүсэеэ зорюулха уялгатай болоно.

Энэ жэлэй түрүүшын зургаан hарын дүн хараад байхада, промышленность дээрэхи үйлэдбэриин хэмжээн түсэбөөр хараалагдаhанhаа 8,7 процент дээгүүр дүүрэhэн байна. Тиихэдэнь ажалай бүтээсэ 8,2 процент болоо.

Саашань үгэеэ үргэлжэлүүлхэдээ, нүхэр Чукреев городой барилгын хэрэгэй байдал тушаа дэлгэрэнгы тогтоо. Хэды ехэ туhаламжын үзүүлэгдээшье haa, Пионернүүдэй байшангай барилгын түсэб 83 процент, нарайлалгын гэрэй—36 процент, овощ болон үрэ жэмэс хадагалха баазын —42 процент дүүргэгдэhэн байна. Эдэ барилгануудые Главбурятстройн hалбаринууд бүтээжэ байдаг.

Удаань партийна организацинуудай хүдэлмэри тушаа тогтоходоо, түбхын түрүүндэ ажалша коллективүүдэй дунда партийна нүлөө үргэдхэхэ талаар ябуулжа байhан хүдэлмэриие шэнжэлэн харуулаа. Энэ хэрэгтэ КПСС-эй горкомой болон райкомуудай гэшүүд үргэнөөр хабаадуулагдана. Бригадирнуудай дунда коммунистнууд олон боложо байна, партийна, партийно-комсомолой бүлэгүүд яhала нэмээ. Үсөөн хүнүүдтэй коллективүүдтэ партийна эмхидхэлшэд табигданхай. Бидэ энээгээр ябуулжа байhан хүдэлмэреэ хизаарлаха бэшэ, харин улам үргэдхэхэ уялгатайбди.

Үгынгөө эсэстэ нүхэр Чукреев городой хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр болон эд бараагаар хангалгын асуудалнууд тушаа тогтоо. Энэ хэрэгтэ ушаржа байhан дутагдалнуудые элирхэйлэн харуулхые оролдоо. Энэ талаар Буркоопсоюзай мэдэлэй худалдаа наймаанай эмхинүүдэй хүдэлмэриие шүүмжэлhэн байна.

Д. Ч. БОРОСГОЕВ — КПСС-эй Яруунын райкомой нэгэдэхи секретарь:

— Манай районой ажалшад КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө ехэхэн оролдолго гаргана. Үнгэрhэн 1985 ондо сагай уларил таарамжагүй байжа, хүдөө ажахыдамнай горитойхон хохидол ушаруулаа. Район гүрэндэ hү тушааха түсэбөө 81, мяха—69, ноохо—58 процент дүүргээ. Тиихэдэ энэ хугасаа соо мал олоор гарзалаа. Малай тоо толгой олошоруулха, үүлтэрыень hайжаруулха хүдэлмэридэ горитойхон дутагдал ушарhан байна. Арбадахи табан жэлэйхитэй сасуулбал, ниитын хонин hүрэгэй тоо толгой 47 процентээр хороогдоо.

Энэ дутагдалаа усадхахын тула районой ажахынууд Хойто Кавказай үүлтэрэй 9 мянган эрэ хурьгадые илгажа, hүрэг болгон бүридхөө. Саашадаа бидэ гансашье хонидойнгоо үүлтэр hайжаруулха бэшэ, мүн тоо толгойень олошоруулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ болонсбди.

Шэнэ табан жэлээ манай малшад hайнаар эхилээ. Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада hү, мяхан үнгэрэгшэ жэлэйхиhээ ехээр тушаагдаа. Мүн гүрэндэ ноохо худалдаха жэлэй түсэб дүүргэгдэжэ байна. Саашадаа улам hайнаар ажаллажа, ехэ дүн түйлаха зэргэтэйбди.

Партиин районно Комитет, районой ажалшад байгша ондо ниитынгээ адууhа малда хүсэд хүрэхөөр үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ дүүрэн аргатай. Зүгөөр hүүлэй дүнгүүдые зэргэсүүлэн харахада, тэжээл бэлэдхэлгэ урдынхидал унжагайржа байна. Эндэ таhалгаряагүй ороhон хура бороо ехэ hаад ушаруулна. Түрүү онол арга түргэнөөр нэбтэрүүлээгүй, сагай уларилай бэрхэшээлые дабахаар бэлэдхэлгүй байhандаа иимэ гээгдэлдэ оробобди. Мүнөө районой дүрбэн ажахыда үбhэн hалхитуулан хатаагдана.

Залуушуулые олоорнь нютагжуулха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдаха ёhотой. Мүнөө үедэ хүбүүд, басагад хото город руу олоороо ошоно. Энэ юунhээб гэбэл, нэгэдэхеэр, гэр байра, үхибүүдэй эмхи зургаанууд олоор дуталдана. Тиимэhээ хүдөө нютагуудта соёлой ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангаха объектнүүдые хурдан түргэнөөр бариха гэшэ мүнөөдэрэй шухала зорилго мүн.

Байгша ондо районоймнай «Агропромстрой» нэгэдэлэй нүүдэл-оньhожоруулагдамал колонно байгуулагдаа. Энэ колонын хүдэлмэриие hайнаар эмхидхэхын тула бэрхэ барилгашадые томилообди, хүсэтэ техникээр хангаабди. Мүнөө Үхэр гэжэ газарта хирпиисын завод, Тулдуунай совхоздо тэжээлэй цех баригдана.

Барилгын хүдэлмэриие саашадань үргэдхэхын тула тус предприятида барилгын кран, газар малтаха бусад техникэ хэрэгтэй. Районой түб Нарhата тосхоной түхэл шарай болбосон түхэлтэй болгохын тула олон квартиратай гэрнүүдые бариха өөрын проект хэрэгтэй. Урдандаа баригдадаг арбан хоёр квартиратай гэрнүүд hууриниие гоёоногүй, харин тэндэ ажаhуугшадта бэрхэтэй байдал ушаруулна. Тэрэшэлэн манай райондо харгы заhабарилха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ ёhотой. 1984 ондо байгуулагдаhан харгы барилгын «Дорспецстрой» участок жэлдээ 10—12 километр утатай харгы шэнээр бариха аргатай юм. Зүгөөр энэ найдалынь харюулнагүй. Үнгэрhэн зургаа hарын туршада тус участогай коллектив оройдоол 3 километртэ харгы барижа тушааагаа. Ушарынь хадаа «Госагропром» харгын барилгада мүнгэ hомолногүй.

В. А. ГАБАЕВ — судна бүтээлгэй бригадир:

— Эрдэм, техникын дэбжэлтын үндэhэ hуури дээрэ ороной экономическа ба социальна хүгжэлтые хурдадхаха гэhэн партиин программые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ горитой хубита оруулха гэжэ шиидэhэн судна бүтээлгын заводой коллектив арбан хоёрдохи табан жэлдэ дээшэлүүлэгдэh-эн социалис уялгалүүлэгдэhэн социалис уялгануудые сүм дүүргэхын тула 1986—1990 онуудта заводой үйлэдбэриие мүнөө үеын техникээр зэбсэгжүүлхэ талаар түсэб зохёогдожо, бэелүүлэгдэжэ эхилэнхэй.

Партиин XXVII съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсожо, заводой коллектив байгша оной түрүүшын хахад жэлэй түсэбые урагшатай дүүргэжэ шадаа. КПСС-эй ЦК-гай Хандалгада харюу болгон заводой хүдэлмэришэд дээшэлүүлэгдэhэн уялгануудые абана. Жэшээлхэдэ, заводой парткомой гэ-

...НУМ КПСС-эй ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ

...ИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫЕ ХУРДАДХАХА

Главбурятстрой заводыемнай һэльбэн шэнэлхэ хэрэгһээ арсахадань, өөһэдынгөө хүсөөр бэлэдхэлгын цехые болон бусад объектнүүдые үнгэрэгшэ табан жэлдэ барижа эхилээ бэлэйбди. Барилгын материалнуудай, түмэр-бетон зүйлнүүдэй фонднуудгүй һэн тула энэ хүдэлмэри байгша табан жэлдэ үргэлжэлхэ. Энэ хэрэгтэмнай туһалхые партиин обкомые гуйнабди. Һэльбэн шэнэлэлгэдэ Главбурятстрой саг соогоо туһалбал, байгша табан жэлдэ республикын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ арга боломжо үгэгдэхэ.

Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха гэһэн зорилгонууд партиин ЦК-гай Хандалга соо табигдаба. Тиимэһээ заводой коллектив энэ талаар абаһан уялгануудаа, мүн арбан хоёрдохи табан жэлэй, 1986 оной даабаринуудые дүүргэхын тула эдэбхи үүсхэл гарган, үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллана.

...Госпланай түрүүлэгшэ:

...ли, больница болон амбулаторинуудые барилгын хэмжээн 3 дахин ехэ болгогдохоор хараалагдана. Тодорхойлон хэлэбэл, урдань 2—3 табан жэлэй туршада хэгдэхэ хэмжээнэй юумэн арбан хоёрдохи табан жэлдэ бэелүүлэгдэхэ байна.

Социальна хүгжэлтын гэзгдэлгэ оролгоһоо уламжалан, үйлэдбэриин түсэбүүд муугаар дүүргэгдэнэ гэһэн тобшолол хэхэдэ болохо байна. Юундэб гэхэдэ, социально-соёлой хангалгын муугаар эмхидхэгдэһэн газарта хүнүүд ажаллаха дурагүй байна ха юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ, тэрэ тоодо байгша оной хахад жэлэй туршада юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудые бариха түсэб 72,2 процент, үхибүүдэй ясли-садуудые бариха түсэб — 66,1 процент, элүүрые хамгаалалгын эмхи зургаануудые бариха түсэб 69,1 процент дүүргэгдээд байна. Иимэ эршэтэйгээр барилгын хүдэлмэри саашадань һайжаруулхын аргагүй.

Барилга урагшатайгаар ябуулхын тула материалнууд хэрэгтэй гэжэ мэдээжэ. Гэбэшье энэ талаар хэмжээнүүдэй абтажа байбашье, горитой дүнгүүд түйлагданагүй. Һүүлэй 10—15 жэлэй туршада хирпиисэ болон бусад барилгын материалнуудые үйлэдбэрилэн гаргаха асуудалда анхарал тон багаар хандуулагдадаг байгаа. Энэ дутагдалые байгша табан жэлэй туршада усадхаха ёһотойбди. Тиихэдэ Хурамхаанай, Хорниин, Сэлэнгын районуудай барилгын организацинуудай баазанууд илангаяа хүсэ багатай байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Республика дотор ажахын аргаар барилга үргэдхэхэ хэмжээнүүд хараалагданхай. Гэхэтэй хамта ажахынууд хоорондын барилгын трестнүүдые эмхидхэн байгуулха шухала.

А. П. РОМАНОВ — «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ:

—Манай трестын, шефскэ болон субподрядна эмхи зургаануудай транспортна барилгашадай коллективүүд Ленэһээ Северобайкальск хүрэтэр БАМ-ай түмэр замай электрижүүлэгдэһэн участогые промышленна болон социальна шэглэлэй бүхы объектнүүдтэйгээр байгша оной июниин 30-да саг үргэлжын ашаглалгада тушааба. Мүн Ангарскһаа Шэтын участогай захада оршоһон Витим хүрэтэр БАМ-ай Буряадай участогай һүүлшын 190 километр түмэр зам саг зуурын ашаглалгада үгтөө. Тиигэжэ КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолоор хараалагдаһан шухала нэгэ зорилго бэелүүлэгдэбэ гээшэ.

Байгша оной хахад жэлэй туршада трест барилга-хэбсэрэлгын хүдэлмэриин түсэбые генподрядна аргаар 105,4 процент, өөһэдын хүсөөр 104,7 процент дүүргээ. Тиигэшье һаа, ажалай бүтээсын талаар түсэб оройдоол 88,7 процент бэелүүлэгдээ. Эндэ өөрын шалтагаан бии. «Алтан залгалаас» холбоһон жэлдэ ажалай үндэр бүтээсэ түйлагдажа, энээнһээ уламжалан түсэблэлгэ эрид хубилаа һэн. Өөһэдын дутуу дундануудые шэнжэлээд, иимэ байдалые усадхаха нөөсэ аргануудые элирүүлээбди. Энэ хадаа эмхидхэлэй-экономическа болон социальна нөөсэнүүд болоно. 708-дахи, 669-дэхи, 597-дохи СМП-нүүд, автобаза, механизацилгын управлени ажалай журам шангадхаһанай, хүдэлмэриез эхинһээ эсэс хүрэтэр хэдэг гурим нэбтэрүүлһэнэй ашаар ажалай үндэр бүтээсэ түйлана.

Гэхэтэй хамта зарим предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд шэнэлэн хубилалга эхилээдүй байһаар гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Хуушанайхяараа хүдэлжэ байһан 651-дэхи, 608-дахи СМП-нүүдэй начальнигууд Болотников, Максимова гэгшэдэй орондо шэнэ хүнүүдые томилхо баатай болоһон байнабди.

1988 онһоо трестмнай бүхыдөө хамтын подрядай аргаар хүдэлдэг болохо. Мүнөө үргэн бэлэдхэл ябуулагдажа байна. Хүдэлмэришэнһөө подразделениин начальник, трестын эрхилэгшэ хүрэтэр ажалда хабаадалсаһанай зэргээр тэдэнэй хэһэн хүдэлмэри сэгнэгдэхэ ёһотой. Партийна хүдэлмэриие үндэһөөрнь шэнэлэн хубилалгые материальна урмашуулгануудтай холбоһоной ашаар ажал хүдэлмэри һайжарха ёһотой.

Байрын гэрнүүдэй барилгада ехэ анхарал хандуулагдана. 439 квартиратай байрын 3 гэр баригдажа байна. Үшөө тиимэ 4 гэр баригдаха. 280 һууритай хүүгэдэй ясли-сад бодхоогдоно. Автомобильна болон үйлэдбэриин зарим баазануудай подразделенинүүд энэ барилгануудые материалнуудаар хангалгаяа һайжаруулха. Эдэ барилгануудай ашаг үрэ һаяын жэлнүүдтэ харагдаха байха. Зүгөөр эмхидхэлэй, экономическа болон социальна нөөсэ аргануудай ехэшье һаа, тэдэниие хэрэглэжэ эхилһээр абаһан эршэеэ алдахагүй, харин тэрэнээ бүри түргэдхэхэ гэжэ оролдохо ёһотойбди.

Энэ табан жэлдэ БАМ-ай барилгашад ехэ зорилгонуудтай. 1989 ондо БАМ-ай түмэр замай бүхыдэнь саг үргэлжын ашаглалгада тушаагдаха Багта Хойто-Муяын шэлые тойрон гараһан түмэр замые барижа дүүргэхэ ёһотойбди. Үшөө ондоо объектнүүдые бариха даабари бии. Тиимэһээ ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар шэнэ амжалтанууд тээшэ дабшахабди.

Ю. П. СЕДОВ — Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозой түрүүлэгшэ:

— Ажалай Улаан тугай ордента «Сибиряк» колхозой гэшүүд арбан нэгэдэхи табан жэлдэ хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ тушааха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргээ. Бэлэдхэлэй пунктда маха, һү, нооһо, ороохо таряа, хартаабха, витаминтай ногооной гурил тушааха даабари үлүүлэгдээ һэн. Гансал овощ бэлэдхэхэ талаар үритэй үлөөбди. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада 50 оро дэбисхэртэй больница, 100 хүнэй багтаамжатай поликлиникэ, 8 хүнэй ажаллахаар хоёр магазин, 400 номертой АТС, 50 үхибүүдэй багтаамжатай хүүгэдэй саад баригдажа ашаглагдаа. Тэрэшэлэн байрын 50 гэр, 400 үнеэнэй багтаамжатай фермэ, тугалнуудай байха зунай оньһожоруулагдаһан байранууд болон хирпиисын завод ашаглагданхай. Зүгөөр энэ бүхы шэнэ барилга бидэнэй хэрэглэмжые гүйсэд ханганагүй.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ манай колхоз ороохо таряа үйлэдбэрилгээ 22,5 процентээр, хартаабха — 32,5, маха — 15,6, һү — 12,5 процентээр дээшэлүүлхэ зорилго хараалаа. Энэмнай бэелүүлхэнь бэлэн бэшэ. Зүгөөр бултадаа эдэбхитэйгээр ажаллабал, түсэбөө заабол дүүргэхэ аргатайбди.

Һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада манай колхоз эхэһээ һалгаагдаһан хурьгадые шахан таргалуулжа, түс бүрөө 35—38 килограмм шэгнүүртэйгээр гүрэндэ тушаадаг болонхой юм. Тиихэдэ хурьган бүхэнһөө килограмм шахуу нооһо хайшалжа абанабди. Ажахымнай хонидой тоо толгой олошоруулха түсэбөө дүүргэхын тула мянган эрье ондо оруулдаг байна. Тиихэдээ ехэхэн тэжээл үлүү гаргашалагдана. Манай колхоздо ехэ хонидые олошоруулха арга үгы. Бэлшээриин хомороһоо боложо, хонин һүрэгнай саашадаа олошоруулагданагүй, гансал ашаг шэмэнь дээшэлүүлэгдэхэ болоно.

Колхоздомнай 5600 үхэр бии. Бидэ гүрэндэ 20—24 һаратай буруу тушаанабди. Эдэмнай түс бүрөө 370—400 килограмм шэгнүүртэйгээр абтадаг. Мүнөө колхоздомнай 3—4 һаратай 410 тугал шахан таргалуулагдажа, 12—15 һаратайдань 350—370 килограммда хүргэхэ туршалга хэгдэнэ. Энэ туршалга яһала һайн дүнгүүдтэй. Тугал бүхэнэй шэгнүүр сүүдхын килограммаар нэмэгдэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ малай тэжээл элбэгжүүлхэ, һүрэг малаа һайн байраар хангаха, хүндэ хүшэр хүдэлмэринүүдые оньһожоруулха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Саашадаа газарай үрэжэл һайжаруулха хүдэлмэри улам үргэнөөр ябуулхын тула торф ехээр үйлэдбэрилхэ хэрэгтэй. Мүн малай байрануудые һэльбэн шэнэлхэ хүдэлмэри ябуулагдаха байна.

Манай колхоз шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлһээ түсэб уялгануудаа дүүргэхын түлөө бүхы арга боломжоёо дүүрэнээр хэрэглэнэ. Жэшээлбэл, бидэ гүрэндэ маха худалдаха 9 һарынгаа түсэбые болзорһоонь уридшалан дүүргээбди. Тиихэдэ бэлэдхэлэй пунктда һү тушааха гурбан кварталай түсэб июлиин 29-дэ сүм бэелүүлэгдэхэ байна. Колхозоймнай гэшүүд байгша ондо түсэбһөө гадуур 500 центнер маха, 5.000 центнер һү, 2.000 центнер ороохо таряа, 6.000 центнер хартаабха тушаахаар дээшэлүүлэгдэһэн уялга абанхай. Энэ уялгамнай сүм бэелүүлэгдэхэл байха.

В. Я. КОКИН — «Забайкаллес» нэгэдэлэй генеральна директор:

— Манай нэгэдэл түрүүшын хахад жэлэй түсэбые гол зүйлнүүдээр дүүргэжэ шадаа. Товарна продукци гаргалга болон тэрэниие худалдалга нэдондоной энэ үеынхитэй жэшэхэдэ, 15 процентээр дээшэлһэн байна. Модо отололго ба зөөлгэ энэ хугасаада 22 процент, ажалай бүтээсэ 8 процент нэмэбэ. Отологдоһон модо болбосоруулан хэрэглэлгэ һураггүй һайжараа. Предприятинуудай финансова хэрэгынь яһала заһаржа байһан зэргэтэй. Шулуутайн, Баргажанай, Байгалай леспромхозууд, Онохойн модоной комбинат, болон бусад хэдэн предприятинууд түсэб дүүргэлгын түлөө, байдалаа һайжаруулхын түлөө ехэ оролдолго гаргана гэжэ тэмдэглэлтэй.

Гэхэ зуура манай системын бүхы предприятинууд нэгэ жэгдээр хүдэлнэгүй. Байгалай модоной бааза, Яруунын, Онёогой болон бусад хэдэн леспромхозууд түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэжэ шаданагүй. Клюевскэ леспромхоз муугаар хүдэлдэг болонхой. Хандагайн, Хүртэйн леспромхозууд гурбадахи һараяа түсэбөө дүүргэнэгүй. Тобшолон хэлэхэдэ, манай бригадануудай дүрбэнэйнь нэгэ хуби түсэбтэ даабарияа дүүргэжэ шаданагүй бшуу. Эдэнэй һайнаар хүдэлөөд байгаа хада, али зэргын ехэ продукци үйлэдбэрилэгдэхэ, ямар зэргээр ажалай бүтээсэ дээшэлхэ гээшэ һэм. Зарим предприятинуудта тоо бүридхэл һулаар табигданхай, түлишэ-тоһодолгын материалнуудые, электрын элшэ хүсые болон бусад шухала зүйлнүүдые гаргашалга дээрэ ёһото гурим табигдаагүй байха юм. Капитальна барилга дээрэ, заһабарилгын хэрэгтэ эрид хубилалта хэхээр болонхой гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэлээ.

Промышленна үйлэдбэриие шэнэдхэн хубилгахын тула түбхын түрүүндэ кадрнуудтай ябуулдаг хүдэлмэриие эрид һайжаруулха хэрэгтэй болоно. Онохойн лесокомбинат, Сэлэнгын модоной бааза һайн кадрнуудтай. Эндэхи цехэй начальнигууд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд дааһан хэрэгтээ харюусалга ехэтэйгээр хандадаг, ажал хэрэгэйнгээ түлөө ходол һанаагаа зобожо ябадаг юм. Иимэ кадрнуудтай байхада юуншье хэгдэхэ, юуншье бүтэхэ байна бшуу. Харин тиихэдэ Гусиноозерскын гү, али Клюевскын леспромхоздо иимэ байдал үзэгдэхэгүйл. Тэндэ дунда шатын кадрнууд олоор дутална. Энэ хадаа нэгэдэлэй анхаралаа табиха гол шухала хэрэгынь юм ааб даа. Гэбэшье нютагуудтахи партийна организацинууд энэ хэрэгтэ зохихо туһа хүргэхэ ёһотой гэжэ һанагдана.

Мүнөө үедэ «Забайкаллес» нэгэдэлдэ 2000 хүн үшөө хэрэгтэй байна. Хүдэлмэрилэгшэдэй предприятинуудһаа ондоо тээшээ ошолгые оготолон зогсоохын тула бидэ социальна хүгжэлтын программа үргэнөөр бэелүүлхэ зэргэтэйбди. Түбхын түрүүндэ байрын гэрнүүдые олоор бариха бологдоно. Энэ жэлһээ эхилжэ, жэл соо хүн бүхэндэ 10 дүрбэлжэн метр талмай хүртэсэтэйгээр барилга хэдэг болохо зорилго табигданхай. Тэрэнэй хажуугаар модо бэлэдхэгшэдэй посёлогуудые болбосон түхэлтэй болгохо, хамһабариин ажахы хүгжөөхэ хэрэг үргэнөөр ябуулагдаха юм. Гэхэтэй хамта модо бэлэдхэгшэдые худалдаа наймаагаар хангаха хэрэг һулаар эмхидхэгдэнэ. Һүүлэй үедэ УРС манай хэрэглэмжые муугаар хангана гэжэ тэмдэглэһэн байна.

М. И. СЕМЕНОВ — Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай директор:

— КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй һүүлээр манай комбинадта үйлэдбэри хүтэлбэрилхэ гурим, түсэблэлгэ һайжаруулха, гаргагдаһан продукциин болон хүдэлмэриин шанар, кадрнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ талаар шэнэлэн хубилалгын ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ бэелүүлэгдэхэ эрдэм-техникын дэбжэлтын программа зохёогдожо, ажалша коллективүүд һайшаан дэмжээ. Тиихэдэ коллективэй социальна хүгжэлтын программа зохеогдожо байна.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй ёһоор ажалаа шэнжэлэн харахадаа, коллективнай байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ табиһан зорилгонуудаа бэелүүлээ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Шанаржуулгын фабрика үнгэрһэн жэлдэ һэльбэгдэн шэнэлэгдэжэ, үйлэдбэриингөө хүсэ нилээд дээшэлүүлээ. Энээнэй ашаар нёдондонойхиһоо нилээд ехэ руда абтана. Товарна продукци гаргаха хахад жэлэй түсэб 100,8 процент дүүргэгдэбэ. Энэмнай нёдондонойхиһоо 9,5 процентээр ехэ болоно. Үнгэрһэн жэлэйхидэ орходоо, ажалай бүтээсэ 7,2 процентээр доошолжо, продукциин үнэ сэн хямдараа. Байгша оной хоёрдохи кварталай дүнгөөр манай комбинат нэгэдэхи һуури эзэлжэ, СССР-эй үнгэтэ металлургиин министерствын болон металлургическа промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугта хүртэбэ.

Энэ жэлдэ бидэ ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар ажалланабди. Эндэ бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Ехэ хубилалтанууд болоо. Манай ажахы олон һалбаритай юм. Тиимэһээ шэнэ гуримаар хүдэлжэ байхадаа, цехүүдэй дүнгүүдые комбинадай эсэсэй продукцитай үшөөл һайнаар холбожо шадаагүй байнабди. Энэ талаар тааруу хэмжээнүүд абтажа байна.

Социальна асуудалаар хэлэхэ болоо һаа, хүгжэлтөөрөө манай Закаменск город, хүдэлмэришэдэй Холтоһон, Баянгол тосхонууд бидэнтэй адлирхуу бусад предприятинуудһаа нилээд гээгдэнги. Ушар иимэһээ кадрнуудые тогтонижуулха асуудал шухала болодог. Эндэ манай районой республикын түбһөө холо оршодог ушар ехэ нүлөөлдэг ааб даа. Гэбэшье һүүлэй үедэ хүнүүдэй ажалһаа гаража ошохо ябадал нилээд үсөөрүүлээбди. Тиимэһээ бидэ мүнөө хүдэлмэришэдэй һаадгүйгөөр ажаллаха, амарха һайн эрхэ байдал байгуулха, тэдэниие гэр байраар хангаха асуудалнуудые шухалын шухалада тоолонобди.

Эдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын тула һүүлэй үедэ өөһэдынгөө барилгын бааза бэхижүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэжэ эхилэнхэйбди. Барилгын материалнуудые гаргаха үйлэдбэри һэльбэн шэнэлэгдэжэ байна. Энэ хадаа табан жэлэй һүүл бролотор соёлой, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха объектнүүдые болон гэр байрануудые бариха хэмжээ нилээд дээшэлүүлхэ байна. Энэ табан жэлдэ Закаменск город нилээд ургаха. Тиимэһээ Закаменскые республиканска мэдэлэй городой статустай болгохо тухай КПСС-эй обком болон Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведые гүйхыемни манай ажалшад захяа һэн.

Н. А. РОЗАНОВ — Буряадай АССР-эй профсоюзуудай Соведэй түрүүлэгшэ:

— КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй табиһан зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ профсоюзуудай үүргэ нилээд ехэ. Профсоюзууд социалис мүрысөөндэ, республикын экономическа болон социальна хүгжэлтын асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ улам эдэбхитэйгээр оролсодог болоо. Гэхэтэй хамта, профсоюзай организацинуудай зарим хүтэлбэрилэгшэд социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха тухай хооһон уряа үгэнүүдые хэлээд лэ, бодото дээрээ нэгэшье шэнэ юумые нэбтэрүүлнэгүй.

Профсоюзуудай Соведэй президиумэй заседани дээрэ һаяхан гүрэнэй худалдаа наймаанай болон эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзуудай обкомой түрүүлэгшэ нүхэр Н. П. Елисеев тоосоо һэн. Худалдаа наймаанай организацинууд муугаар хүдэлнэ, шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ажахын органуудтай харилсаа холбоон байгуулагданагүй, һалбариин хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай ба ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулха талаар хэмжээнүүд абтанагүй гэжэ заагдаһан байна.

Республикын профсоюзай организацинуудта тоосоото һунгалтын кампани эхилжэ, профсоюзуудай конференцидэ, XVIII съездэдэ бэлэдхэл эхилхэнь. Профсоюзуудай обкомууд өөрынгөө съездые угтуулан, бүхы хүдэлмэрез эдэбхижүүлхэ уялгатай. Тиихэдээ тэдэнэр экономико хүгжөөлгэдэ, үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэдэ горитой анхарал хандуулжа, партиин социальна политикые улам эршэтэйгээр бэелүүлхэ ёһотой. «Арбан хоёрдохи табан жэлдэ бүхэсоюзна социалис мүрысөөн дэлгэрүүлхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоол профсоюзуудай бүхы хүдэлмэриин үндэһэн һуури болохо байна. Тиихэдээ бидэнэр ажалшадай эдэбхи үүсхэлые дэмжэжэ, социалис мүрысөөнэй үедэ шалгарагшадые урмашуулха, үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллаха эрхэ байдал хангаха зорилго бэелүүлхэ уялгатайбди. Олонхи ушарта социалис мүрысөөнэй дүнгүүд саг дарыдаа гаргагданагүй, экономическа хүдэлмэриин дүнгүүд олондо соносхогдоногүй. Эндэ профсоюзуудай органууд зэмэтэй.

Гол шухалань гэхэдэ, предприяти, организаци, эмхи зургаанууд, колхоз болон совхозуудай профсоюзай комитедүүд бүхы асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ улам эдэбхитэйгээр хабаадаха ёһотой. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, хүдэлмэриин шанарые һайжаруулха, ажалша зоной ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулха хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулха зэргэтэй.

Социалис мүрысөөндэ дайралдадаг дутагдалнуудые усадхаха хэрэгтэй. Партиин социальна политика, ажалшадай аша туһа профсоюзуудай түрүүлэн шиидхэхэ асуудал мүн.

Республикын экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбэй проект дотор тодорхой зорилгонууд табигданхай. Гэбэшье түсэбэй проект дотор ажалшадай элүүр энхые хамгаалха, бар хүсөөр хэгдэдэг хүдэлмэриие оньһожоруулха тушаа тодорхой тоонууд үгы байһаар.

2000 он болотор айл бүхэниие болбосон түхэлтэй байрэр гү, али гэрээр хангаха зорилго табигдана. Энээниие дүүргэхэ хэрэгтэ профсоюзууд мүн лэ өөрынгөө үүргэ дүүргэхэ ёһотой.

ИЮЛИИН 27—СССР-эй ДАЛАЙН-СЭРЭГЭЙ ФЛОДОЙ ҮДЭР

ОКЕАНСКА. ЯДЕРНА. РАКЕТНЭ.

...эдэбхи үүсхэлээр ба хүтэлбэрээр байгуулагдаһан, Коммунис партяар хүмүүжүүлэгдэһэн Соведүүдэй ороной флот дайшалхы алдар солотой зам гаталанхай. Тельняшка ба бескозырка үмдэһэн сэрэгшэ баатаршалгын эгэршэгүй шэн зоригой, дайшалхы шадабариин үльгэр жэшээ хододоо харуулдаг байһан. Граждан дайнай жэлнүүдтэ моряк-сэрэгшэд захагүй олоороо баатаршалга харуулаа һэн. Дотоодын ба гадаадын контрреволюционно хүсэнүүдтэй болоһон шанга тэмсэлдэ арми болон флот Агууехэ Октябриин түйлалтануудые аршалан хамгаалпан байха юм.

Һандаргагдашаһан арадай ажахые һэргээн бодхоолго эхилээ. Далайн-Сэрэгэй Флот айхабтар хүндэ хүшэр байдалда ороһон байба. Олонхи кораблинуудта капитальна заһабари хэхэ хэрэгтэй һэн. Хэды ехэ бэрхэшээлтэйшье һаань, парти флодоо һэргээн бодхоохын тулада хэрэгтэй бүхы юумэ хэһэн. Партиин X съезд дээрэ В. И. Ленинэй дурадхалаар Улаан флодые һэргээхэ ба бэхижүүлхэ тухай түсхай тогтоол баталан абтаһан. Коммунистнууд кораблинуудай экипажнуудай гол хүсэн болоо. 1922 оной октябрьда комсомол Улаан флодые шефтээ абаа бэлэй.

Оронойнгой экономическа хүсэнэй ургахатай хамта флоднайшье шадал тэнхээтэй боложо захалһан. Уласхоорондын байдалай орёо бэрхэшээлтэй боложо эхилхэлээр партиин Центральна Комитет ба Совет правительство Зэбсэгтэ хүсэнүүдэйнгээ бүхы түрэлэй сэрэгые саашадань шэнэлэн хубилгаха талаар шухала хэмжээнүүдые абаһан байха юм. Флот болон флотилинууд шэнэ кораблинуудые, самолёдуудые, дайшалхы бусад техникэ абажа эхилээ.

Программаар хараалагдаһан бүхы юумэнүүдээ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилтэр сүм дүүргэгдээшьегүй һаа, гол түлэбынь хэгдэһэн байгаа. Гитлеровскэ Германиин эзэрхэг түримхэйгөөр СССР-тэ добтолон оролго манай далайн сэрэгые балайшье гэнэдхээгээгүй. Дайсан шанга сохилтодо хүртөө һэн. Флодоймнай хүсэнүүд далай шадарай стратегическа флангнуудые бата найдамтайгаар хамгаалһан, далай дээрэһээ хүсэ ехэтэйгээр буудажа, десантнуудые буулгажа байгаад, дайсанай сэрэгэй бүлэгүүдые бута сохилгоор фронт болон арминуудта туһалдаг, дайсанай сэрэг болон ашаа зөөлгэдэ добтолго хэдэг, өөһэдынгөө далай шадарай коммуникаци ба сэрэгэй баазануудые, зарим районуудые хамгаалжа ороһон байна. Үһан доогуур ябадаг онгосонуудай, корабль болон далайн авиациин сохилтоһоо фашистнууд ехээр хохидсо. Дайнай жэлнүүдэй туршада гитлеровецүүд далайда 1300 корабль болон суднануудые, хамта дээрээ 3 миллион тонно ашаа абаха аргатай транспортын 1400 судна гээһэн юм.

Дайсантай болоһон тулалдаануудта баатаршалга, шэн зориг харуулһан 350 мянгаһаа дээшэ морягууд орден, медальнуудаар шагнагдаһан, тэдэнэй 500-һаа дээшэнь Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Тиихэдэ Б. Сафонов, А. Шабалин, Н. Степанян, Б. Раков, Н. Челнокоз, А. Мазуренко, В. Леонов энэ үндэр нэрэ зэргэдэ хоёр дахин хүртэһэн. 238 корабль ба частьнууд орденуудаар шагнагдаһан, 78-ниинь гвардейскэ болоһон.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда манай арадай түйлаһан илалта хуулиин, мүн түүхыншье талаар яаха аргагүй зүб юм. Тэрэ дайн социализмын бүлюу һайн талые, тэрэнэй экономическа социально-политическэ ба оюун бодолой асари ехэ арга боломжонуудые, партиин хүтэлбэрилхы үүргые гүйсэд дүүрэнээр элирүүлэн харуулһан бэлэй.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүүрэһэнэй һүүлээр тэрээнһээ һургаал абангүйгөөр империализмын эзэрхэг түримхэй хүсэнүүд СССР ба социализмын бусад оронуудта эсэргүү шэглэлтэй шэнэ түсэбүүдые зохёожо эхилһэн, зүүн зүг тээшэ «хэрээһэтэ добтолго» хэхээр бэлдэжэ эхилһэн США ба тэдэнэй сэрэгэй—промышленна машина милитаризмын гол хүсэн болоһон гээшэ. СССР болон Варшавска Договорто хабаадагша оронуудые тойруулан, сэрэгэй баазануудые байгуулна. Удаа дараалуулан сэрэгэй бүлэглэлнүүд эмхидхэгдэнэ. США сэрэгэй хүсөөр олон дахин эзэрхэг түримхэй харата ябуулга хэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленум дээрэ заагдаһанай ёһоор, уласхоорондын орёо бэрхэшээлтэй эрхэ байдалда партиин XXVII съезд дээр табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлхэ баатай болонобди.

Америкын мүнөөнэй захиргаанай гэмээр эб найрамдалда харша дайнай һүжэржэ боломо аюул эрид дээшэлэнхэй. Буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээн гаргалгада, тэрэ тоодо далайн-сэрэгтэ Вашингтон хэдэн зуу миллиард доллар гаргашална. НАТО-гай талаар өөһэдынгөө олохон союзнигуудые США «одото дайнай» программа бэелүүлгэдэ хабаадуулна.

Эзэрхэг түримхэй империалис [illegible]дэй улам үргэдэжэл байһан харата ябуулгануудые хараада абан, манай парти оронойнгоо обороные бэхижүүлгэдэ һуларшагүй анхарал хандуулжа байдаг. «Бидэнэр мүнөө харюусалга ехэтэйгээр иигэжэ мэдүүлхэ байнабди: СССР-эй обороныя хүсэн хэрэгтэй хэмжээндээ байлгагдана, совет хүнүүдэй амгалан ажал, амгалан тайбан байдал бата найдамтайгаар хамгаалагдаха аргатай»,— гэжэ КПСС-эй XXVII съезд дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй бүхы түрэлэй сэрэгүүд мүнөө үеын дайшалхы техникэ ба буу зэбсэгүүдээр сүм хангагданхай. Океан далайн уудамаар тамардаг ядерна, ракетнэ совет Далайн-Сэрэгэй Флот хүсэн түгэс дундаа. Мүнөө үеын эрдэм техникын эгээл шэнэ түйлалтануудые тушэглэһэн үһан доогуур тамардаг атомна онгосонууд, далайн авиаци тэрэнэй дайшалхы гол хүсэн болонхой. Энэ талаар мүн үһан дээгүүр тамардаг кораблнууд тэдэнһээ юугээршье дутуу бэшэ. Авиаци абажа ябадаг «Новороссийск» түхэлэй крейсернүүд, атомна элшэ хүсэтэй «Фрунзе» түхэлэй крейсернүүд байгуулагданхай. Тэрэшэлэн Далайн-Сэрэгэй Флодой бусад түрэлэй сэрэгүүд мүнөө үеын техникэ болон буу зэбсэгүүдээр түгэс хангагдаһан гээшэ. Эдэ бүгэдэ хадаа парти болон правительствымнай саг үргэлжын анхарал оролдолгын, хүдэлмэришэн ангиин, нэн түрүүн корабль бүтээгшэдэй баатар ажалай үрэ дүнгүүд болоно.

Эсэгэнэр болон үбгэ эсэгэнэрэймнай харуулһан алдар солые халан абагшад мүнөө океан далайн уудамдахи дайшалхы харуулда жагсанхай. «КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэхэбди, социализмын түйлалтануудые бата найдамтайгаар хамгаалхабди!» гэһэн уряа доро тэдэнэр социалис мүрысөөндэ хабаадалсана, өөһэдынгөө заншалта һайндэрые шэнэ амжалтануудаар угтаба.

1-дэхи рангын капитан В. Ивановой командалдаг үһан доогуур тамардаг атомна онгосын экипаж абаһан уялгаяа этигэл найдабаритайгаар дүүргэжэ ябана. Энэ кораблиин сэрэгшэд холын тамаралгын зорилгонуудые эрхим һайнаар дүүргэнхэй.

Офицернүүд В. Кузнецов, Л. Катухин, В. Протопопов гэгшэдэй алба хэдэг үһан доогуур тамардаг онгосонуудай экипажнууд, авиаци абажа ябадаг «Минск» ба «Киев» крейсернүүдэй, ракетнэ «Слава» ба «Грозный» крейсэрнүүдэй, «Осмотрительный», «Современный» гэжэ эскадренна миноносецуудай сэрэгшэд һайн һайхан хэрэгүүдээрээ суурхаһаар үнинэй.

Түрэл араднай, комсомол өөһэдынгөө эрхим һайн хүбүүдые флотдо алба хэхыень эльгээнэ. Барандаа дунда эрдэмтэй залуу хүбүүд кораблинуудта, частьнуудта ерэнэ. Сэрэгэй албанда татагдахаһаа урид тэдэнэр ДОСААФ-ай эмхинүүдтэ һуралсал гаража, ажалай морально-политическэ, үзэл бодолой ба бэеын тамирай талаар хатуужалтай болоно. Бидэндэ бэлэдхэл һайнтай залуушуулые эльгээхэ хэрэгтэ хубитаяа эгээл ехээр оруулдаг Далайн-Сэрэгэй Флодой шеф — ленинскэ комсомолдо баяр хүргэнэбди.

СССР-эй Далайн-Сэрэгэй Флот — эб найрамдалай, хани нүхэсэлэй ба һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй флот. Тэрэ хэзээшье, хэзээдэшье айлгажа, занажа байгаагүй юм. Албанай хэрэгээр дэлхэйн олохон оронуудта ошоходоо совет морягууд Соведүүдэй ороной этигэмжэтэ эльгэмэл байһан үүргэ дүүргэдэг, эрхим дээдэ һургуули, журам харуулдаг, манай совет ажабайдалые олондо эдэбхитэйгээр ойлгуулдаг гээшэ. Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй сэрэгшэдтэй хани нүхэсэл тэдэндэ хүсэ шадал нэмээдэг. Политическэ зүбшэлэлгын комитедэй һаяхан болоһон зүблөөн ахадүү оронуудай эбдэршэгүй холбооной шухала удха шанарые үшөө дахин онсолон тэмдэглэнэ.

Совет үһан сэрэгшэд дэлхэй дээрэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые анхаралтайгаар ажаглан хаража байдаг.

Адмирал К. В. МАКАРОВ,
Далайн-сэрэгэй Флодой Главна штабай начальник.
(ТАСС).

ТАСС • АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРИИН ЭЛИДХЭЛ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльярэй элидхэл уласхоорондын эмхиин штаб-байшан соо тараагдаба. Ядерна дайнай аюулые усадхаха харгы замууд тухай хэдэн гүрэнэй харюунууд энэ элидхэл соо үгтэнэ.

Энэ зуун жэлэй һүүл болотор дэлхэйе ядерна буу зэбсэгһээ бүрин хүсэдөөр сүлөөлхэ тухай Советскэ Союзай 1986 оной январиин 15-да тодорхойлһон программа энэ зорилгые шиидхэхын тула бодото үндэһэ һуури табиха байна гэжэ ГДР-эй харюу соо хэлэгдэнэ. Тэрэ Женевэдэ гар табигдаһан совет-американ хамтын мэдүүлгые бэелүүлхэ талаар бодото харгы зам болоно гэжэ онсолон заана. Ядерна буу зэбсэгүүдые дэлгэрүүлэн тараахагүй тухай договорто СССР болон США-гай талархажа байһаниинь энэ мэдүүлгэ соо батадхагдаад, Түбэй Европодо зэбсэгтэ хүсэнүүдые, буу зэбсэгүүдые хорооха тухай Венэдэхи хөөрэлдөөнүүд дээрэ һайн үрэ дүнгүүдые түйлахаар бэлэн байһанаа элирхэйлнэ.

КПСС-эй XXVII съезд дээрэ тодорхойлогдоһон уласхоорондын аюулгүй байдалые али бүхы талаарнь хангаха тухай дурадхал мүнөөнэй оршон байдалда эб найрамдалые хангаха, буу зэбсэгүүдые хуряаха, уласхоорондын харилсаа холбоо тогтоохо хүсэлэнтэй байһыень элирхэйлэн гэришэлнэ гэжэ ГДР-эй харюу соо хэлэгдэнэ.

Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлалгада ООН шухала үүргэ дүүргэхэ ёһотой гэжэ Кубын, Чехословакиин, Финляндиин, Австриин, Аргентинын, Мексикын ба бусад гүрэнүүдэй харюунууд соо тэмдэглэгдэнэ. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгын ба зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряалгын элдэб асуудалнуудые шэнжэлгэдэ бэлдэхэ гэхэ мэтын тэрэнэй ажал ябуулгын гол шэглэлнүүд шухала удха шанартай байна.

УЛАСХООРОНДЫН КОНФЕРЕНЦИ

ВАШИНГТОН. Хүниие Марсда ниидхүүлгэдэ бэлдэлгэ, тэрэниие бэелүүлгэ, багсаамжалхада, 40 миллиард шахуу долларто болохо байна. Энэ планетые шэнжэлгын асуудалнуудаар США-гай ниислэл хотодо дүүрэһэн конференци дээрэ мэргэжэлтэд тиимэ тоо, баримта дурдаба. Эрдэм-техникын хүгжэлтын мүнөөнэй шатада Марс руу экспедици эльгээхэ арга боломжо бии гэжэ конференцидэ хабаадагшад хэлээ. Гэбэшье, американ эрдэмтэдэй сэгнэһэнэй ёһоор, жэл хахад гү, али гурбан жэл соо үргэлжэлхэ энэ ниидэлгын үедэ бэелүүлэгдэхэ ябуулгануудта хабаатай шиидхэгдээгүй үшөө хэдэн асуудал бии байна. Түбхын түрүүшынхинь юуб гэхэдэ, экипаж иимэ удаан саг соо ниидэлгэдэ үшөөл бэлэн бэшэ байһаар. Конференци дээрэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, космонавтнуудай ажабайдалые, ажал ябуулгые таарамжатай зохидоор эмхидхэхэ асуудалнууд шиидхэгдэхэ ёһотой.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

- Табин жэлэй табсан үндэр
- Нютагай түүхэ мүнхэлнэ
- Уран шүлэгэй долгиндо
- Замай тэмдэглэл

УРАН БЭРХЭ БАГША

Мүрэн голой мүнхэ урасхал мэтэ ажабайдалай замда ажал хэжэ, жаргал эдлэхэ хуби алишье хүндэ адли тэгшэ үгтэнхэй. Эгээл нимэһээ совет хүнэй хэжэ байгаа ажал хэрэг гээшэ тэрэнэй ёһотойл жаргалайнь үндэһэн болоно ха юм. Гадна сүлөө сагтаа өөрынгөө дуратай юумэ хэжэ үнгэргэхэ зон, тэрэ мүртөө хэһэн юумэеэ гансал улад зоной урма тэгшэлжэ, сэдьхэл зүрхыень баясуулжа, нюдэнэйнь хужар болгон тэдэндээ бэлэглэхэ дэлгэр сэдьхэлтэй, бэлигтэй хүнэй нютаг нуга бүхэндэ байһандань омогорхол түрэдэг.

Викулий Шагдурович... Энэ нэрэ дуулахадаа, эгээл нангин, гамнажа ябаһан үнэтэй юумэ хэн нэгэнэй хэлэһэндэл һанагдаад, нютаг соомнай байгаа хамаг һайхан шэмэглэлнүүд нюдэндэ харагдахадал гэхэ юм. Ушарынь хадаа Викулий Шагдурович өөрынгөө сүлөө сагые түрэл тосхоноо болбосон болгохо талаар, мүн уран гараараа байгаалиин һайханиие улад зондоо дамжуулха хэрэгтэ зорюулдаг хүн.

Олон дабхар орьёл хадануудые үгсэн, урьудан Санага нютаг ерэһэн хүн нэн түрүүн тэрэнэй зүүн хойто Малаан үбэрэй майлада В. И. Ленинэй дүрэ зурагай холоһоо сайран байхые харадаг юм. Таладаал адли тэнюун сэдьхэлтэй Викулий Шагдуровичай үшөө дунда һургуулида багшалжа байха үедөө өөрынгөө хүтэлбэрилдэг 9-дэхи классай һурагшадаар агуу ехэ вождиин түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулан 1970 оной апрель һара соо хэһэн энэ бүтээл хабтагай Санагын алишье захаһаань адли харагдан, хүн зониие угтажа, нютаг нугынгаа һүлдэ болон оршоно.

Математикын багша мэргэжэлтэй Викулий Шагдурович Хадаев Санагын дунда һургуулида 26 жэл хүдэлһэн намтартай.

Анханһаа нааша захалһан юумэеэ нарин нягтаар хэжэ һураһан, даалгагдаһан ажалдаа үргэлжэ онсо анхаралтай байдаг Викулий Шагдурович районойнгоо гэгээрэлэй таһагай, КПСС-эй райкомой болон райгүйсэдкомой олон тоото грамотануудаар болон дипломуудаар нэгэнтэ бэшэ шагнагдаһан. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн баярай медальда хүртэһэн, ажалайнгаа 1972 оной дүнгөөр республикынгаа Хүндэлэлэй самбарта оруулагдаһан. Хүүгэдые һурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ онсо габьяатай байһандаа 1974 оной сентябрь һарада «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм.

Мүнөө арадай ажахын али бүхы һалбаринуудта ажаллажа байгаа, олондо хүндэтэй, ажал хэрэгтээ шуналтай, урагшаа һанаатай мэргэжэлтэд — энэл багшын шабинар, тэрээндэ һураһандаа омогорхон, хараха бүридөө сэдьхэлээ ханан, мэндэшэлэнгүй гарадаггүй заншалтай. Ондоо байха аргашьегүй ха юм даа, эртэ сагһаа буряад зоной хэлэдэг «модоной үндэһэн газар доогуур, хүнэй үндэһэн газар дээгүүр» гээшэнь дэмы талаар ошоогүй гэжэ энэ ушар үшөө дахин гэршэлнэ. Хэшээлдээ бэлдэхэ, классһаа гадуур хүдэлмэри эмхидхэхэ гэхэһээ эхилээд барагдахагүй багшын ажалай хажуугаар али болохоор гараһан сүлөө сагаа өөрынгөө дуратай, мүн тэрэ мүртөө зондоо туһатай хэрэг ходол хэжэ үрдиһэн байдаг бэлэй. Энэнь нютаг нугаяа шэмэглэхэ, байгаалида байгаа онсо далда зүйлнүүдые хурса нюдөөрөө обёоржо шэлэдэг, уран шадабаряараа удха оруулжа, улад зоной үзэмжэдэ табидаг хэрэг юм.

Оронойнгоо ниислэл хото Москвада болоһон выставкэдэ табигдажа, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн бүтээлнүүдэй автор Долгор Логинова, СССР-эй Уран зураашадай холбооной гэшүүн мүнгэшэ дархан Радна Нохоров суутай. Радна Нохоровой абга, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай болон ажалай ветеран, нютаг соогоо эгээл үндэр наһатай, коммунист, айл зондоо — Лубсан таабай гэжэ алдаршаһан, урда сагта бэлигтэй уран бүтээлшэ байһан Авраан гэгшын үгай Лубсан Цыренович Нохоров гэхэһээ эхилээд, доошоо олон тоото дээдэ болон дунда гарай дархашуулай уран бэлигэйнь нюуса шудалан, бариһан юумэеэ нарин бүтээжэ нягтаар һанаһан хүсэлдөө хүргэжэ һураһан Викулий Шагдурович нютагтаа 1983 оной эхеэр хизаар ороноо шэнжэлхэ музей эмхидхээ бэлэй.

Зэдэ, Сахир голнуудаа Байгал тээшэ залан түүжа, зэлэ татан зэргэлһэн уула, хадануудай ташалангаар, үһанай эрьеэр байгаалимнай тараан нюуһан үнэтэ гоё шулуунууд, анханһаа хүйтэн табисууртай тэдэ шулуунуудаар ан амитад, ургамалнуудай бүтээгдэһэн дүрсэнүүд хараһан хүнэй нюдэ дулаасуулан музей соо табятай байдаг. Модоор һиилэхэ зэбсэгүүдые хэрэглэхээр зөөлэхэн шулуунууд — зөөлэй, хара-ногоон үнгэтэй агальмолит болон үнэтэ зүүдхэл, гоёолтонуудта орологдог нефрит, амазонит, агат, халцедон, гранит, хрусталь, мрамор гэхэ мэтэ үнгэтэ шулуунууд болон тэдээнһээ хэгдэһэн зүйлнүүд ха юм даа. Гадна амитадай бодо бэеэрээ ой соо ябажа байһан шэнжэтэй дүрсэнүүдэй булан Санага тосхоной хуушан соёлой байшанда нээгдэһэн музей соо түхеэрэгдэнхэй.

Нютагайнгаа баялиг, түүхэ, баатар тагнуулшан Б. М. Дамчеев, габьяата багша, зохёолшо Б. Ш. Шойдоков болон бусад ажал хэрэг уран бэлигээрээ нютаг, ажахыгаа алдаршуулһан түрүү хүнүүдые харуулһан булан бии.

Мүнөө Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Викулий Шагдурович Хадаев Санагын хүүгэдэй искусствын һургуулида 15 һурагшадые 2 бүлэг болгожо абанхай, урда сагай урашуулай үг дамжуулан һургажа байдаг.

— Би хэдэн жэлэй туршада энэ ажалда хүдэлхэдөө нимэ нэгэ тобшолол хээб. Юуб гэхэдэ, һурагшадые шэлэжэ абахадаа, уран гартаншуулыень, тэдэнэй бүтээлнүүдые харалсадагби, жэлһээ жэлдэ ажаглахадамни энэм зүйтэйл хэбэртэй. Минии һонирхожо ерэгшэд удаан тэсэнгүй гарашадаг. Нүгөөдүүлынь үсэд нэтэрүү заншаараа, хэжэ байһан юумэдээ дуратай. тэрэ хэһэн бүтээлнүүдэйнгээ шанарай талаар онсо илгараад лэ байдаг. гайхамаар һайн маягташье байха юм, — гээд Викулий Шагдурович хөөрэдэг.

1984 ондо «Россиин эдир урашуул» гэһэн выставкэдэ һурагшадынь өөһэдынгөө уралал бүтээлнүүдые Москва хото эльгээгээ бэлэй. Даша-Нима Дашеев, Андрей Шагжеев, Эрдэм Жамьянов, Алдар Лхасаранов гэгшэдэй хэһэн зүйлнүүд һайн сэгнэлтэ абажа, тусхай дипломуудаар шагнагдаа һэн. Совет ороной холын булангда — ой тайгаар хүреэлэгдэнхэй Санагаһаа уран бэлигтэй залуу үетэн ургажа байна гэжэ ниислэл хүрэтэр мэдүүлхэ гээшэ одоол Викулий Шагдуровичай хубита юм ааб даа. Шадаха, мэдэхэеэ баранииень шабинартаал дамжуулха урагшатай ябахадань омогорхожо һууха — багшал хүнэй жаргал гээбы. Һурагшадаа дахуулжа, оршон нютагаа шэнжэлжэ, олоһон олон һонин зүйлнүүдээ зоной үзэмжэдэ мүнөөшье табидаг юм.

Гадна В. Ш. Хадаев урда сагай урашуулай бүтээһэн угалза хээнүүдые һонирхожо, шэнжэлжэ, һурагшадаа үндэһэн буряад маягтайгаар уралхыень һургадаг. Урданай урашуулай түхэл маяг нюдөөрөө хаража, тэдэ бүгэдые дууряажа, үхибүүдэй бүтээхэдэ, тэдэнэртэ тон ехэ һургаал болоно ха юм. Тиигээдшье даб дээрээ дабтан һажаажа, саашадаа гартаа дүйтэй болоод, удаань хэхэ юумэеэ өөрөө зохёожо, хамаг дура сэдьхэлээ хэжэ байһан бүтээлдээ сүм зорюулхыень Викулий Шагдурович эдиршүүлые һургажа байдаг юм. Мүн нютагайнгаа уран дархашуулай бүтээлнүүдые, тэдэнэй ажаллажа байхые хаража абахыень үхибүүдээ абаашадаг.

1870-аад онуудта нютагай уран Дамбии гэжэ алдартай хүн Ута-Нюрганда анхан гэр барижа түбхинэһэн түүхэтэй. Тэрэ холын сагһаа хойшо дурсагдагша гэрынь оло дахин заһалагдажа, һуури байраяа һэлгэһэн юм. Харин 1983 ондо хизаар ороноо шэнжэлхэ Санагын музейн байшангай дэргэдэ асарагдажа, табигдаад, дотоонь урда сагай нютагай айлай байдал һуудалай шэнжэтэй бүхы шахуу зүйлнүүдээр шэмэглэгдээ һэн. Тиигээд Викулий Шагдурович найман ханатай энэ музей-бууса зүйлнүүд тухай һонирхолтой, дэлгэрэнгы тайлбари хүн зондо хөөрэжэ үгэдэг.

«Байшан бариха, хүбүүтэй болохо, эмнигые һургаха» — эрын гурбан энэ нангин эрмэлзэл соо жаргалай нюуса бэдэрхэ ёһотой гэжэ арад зон хэлсэдэг. Дээрэ хэлэгдэһэн үгэнүүд барандаа В. Ш. Хадаевта хабаатай.

П. ШАБАЕВ.

Захаамин.

СЭДЬХЭЛЭЭ БАЯСАН ДУРС

ТЭБХЭР табин жэлэй саана, 1936 оной июль һарада, Буряад ороной түрүүшын дээдэ һургуули болохо, Багшанарай институт дүшөөд хүн дүүргэжэ, Улаан-Үдэ хотын, мүн бүхы республикын соёлой ажабайдалда мартагдашагүй ушар болоһон юм.

«Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто, мүнөө үеын Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй институт хадаа тэрэ холын сагта физико-математическа, литературно-лингвистическэ болон химико-биологическа — гурбахан факультедтэй байһан юм. Тэдэ бүгэдые анха түрүүн дүүргэгшэд рабфагта багшалаа, үзэг бэшэг дэлгэрүүлсэхэ хамтын ажал эмхидхэлсэхэ хэрэгүүдтэ хамсыгаа шуун, эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байха. Тэдэ нүхэдэй институдаа дүүргэһээр табан жэл тухай ажаллажа байтар, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн захалшоо бэлэй. Тэрээндэ ами бэеэ үгэһэн багшанарай болон студентнэрэй нэрэ обогууд институдай гол үүдэнэй оршондо нээгдэһэн дурасхаалай хүшөөдэ мүнхэлэгдэнхэй.

Тэндэ Георгий Максимовай нэрэ бэшэгдэнхэй. Эгээ табин жэлэй саана тэрэ нүхэр хэлэ, бэшэгэй факультет эрхимээр дүүргээд, ородой болон хариин литературын багшаар институдтаа үлөөгдэһэн юм. Эрхүүгэй областьдо үдэһэн, буряад яһанай (бидэ «Гоша» гэлсэгшэ бэлэйбди) Георгий Максимов лекцинүүдээ ехэ һонирхолтойгоор уншадаг һэн. Дайнай урда тээ хэдэн хари хэлэнүүдые шудалһан тэрэ нүхэр, кандидатска диссертацияашье амжалтатайгаар хамгаалһан байгаа. Эрдэмтэ болохо ехэ арга боломжоё хүсэлдүүлэнгүй, Георгий Максимов Ленинградые хамгаалһан байлдаануудта унаһан байна.

Математикын багша Константин Дроздов Улаан-Үдын багшанарай училищида ажаллажа амжаад, өөр тухайгаа һайн һайхан гэрэлтэ дурасхаал үлөөгөө һэн. Тэрэ Баруун-Хойто фронтһоо бусаагүй.

Тиихэдэ табин жэлэй саана биолого-химическэ факультет дүүргэһэн, дайнай болон багшын ажалай ветерануud М. Д. Донской, С. А. Теплов гэгшэд госпитальнуудһаа ерэмсээрээ һургуулинуудта, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдта удаан хүдэлмэрилөө. Сергей Александрович Теплов түрэл институдтаашье ажаллаа һэн. Үшөө табяад онуудаар тэрэ Буряадай АССР-эй габьяата багша гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. Тэрэ хадаа манай республикын хуушанай филателистнүүдэй нэгэн юм. Тиимэһээ П. П. Постышевой нэрэмжэтэ Улаан-Үдэ хотын Пионернүүдэй ордон эдир филателистнүүдэй кружок олон жэл соо хүтэлбэрилнэ. Тэрэнэй суглуулбарида «Ленинианын» олдохоор шухаг марканууд хадагалагдажа байдаг. Коммунист, хуушанай багша һаяар 80 наһаяа гүйсэхэнь.

Тиихэдэ Михаил Данилович Донской Сергей Александровичһаа нэгэ бага залуу юм. Тэрэ олон хэрэг бүтээжэ үрдидэг. «Знание» бүлгэмэй гэшүүн тула нүхэр М. Д. Донской хүдэлмэришэн-залуушуулай хамтын байрануудта ошожо, һонирхолтой элидхэлнүүдые уншадаг. Сүлөө сагтаа уран зурагаар һонирходог. Байгаалиин үзэгдэлнүүдые зураһан тэрэнэй бүтээлнүүд арадай уран бэлигэй Бүхэсоюзна харалгын фестивальда үндэр сэгнэлтэдэ хүртэжэ, авторынь лауреадай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хэдэн дахин хүртөө һэн. Тэрэ мүн «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн нэрэ зэргэтэй. Дурсагдагша, багшанар, дайнай ветеранууд Илалтын 40 жэлэй ойдо Эсэгэ

Д. ДОРЖОГУТАБАЙ

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

ЗӨӨРИИН ХУРИСАЛ ХЭРЭГГҮЙ!

Хоёр хүлтэ хойбон жороодо
Хормойн ута хориггүй.

Холые хараһан хүнэй
бодолдо
Хогшол ехын хэрэггүй!
Урса гэрыш улад барина

Үүсэ, үрмэн — дэлгүүртэ.
Юрэ шамай гүрэн харана.
Юун хэрэгтэйб, элүүртэ?!

Үбшэн болоод хэбтээ хадаш,
Үргэн нийтэ туһална —
Эхэ орон — энхэ нютаг
Эльгэлдэжэ доһолно!

Үшөө тиигээд хэтынш
салин
Үтэлхэдэш үршөөнэ.

Ямба ёһоор курорт шэлэн
Ядархадаш — зүбшөөнэ!

Хогшол, бараан элбэг
гарана
Хото, хүдөө — хаанашье,
Юрэдөөл хэнинш гүрэн
харана

Юун хэрэгтэйб, элүүртэ?!
Тэндэ хүүгэдш эрдэм
оложо,
Тэдхэмжэтэй ургана.

Элдэб яһатан айл боложо,
Энхэ тайбан жаргана.

Ажал хэжэ, таряа тарижа,
Аба Ороноо шэмэглыш.

Нийтын сарюун журам
сахижа
Нангин хэрэг үмэглыш!

Тэмсэл сооһоош баяр,
жаргал
Тэнсэлдэжэ эрьехэ.
Ажал манай — хэтын
ургал

Алдар солоор жэрьехэ!
Хоёр хүлтэ «хойбон
жороодо»
Хормойн ута хориггүй.

Зүгөөр манда баяжахын
тоодо
Зөөриин хурисал хэрэггүй!

БАГА НАҺАНАЙМ ЗУРАГЛАЛ

Үдэшын сагаан жабартайда
Үнсэшэд малдаа гүйлдэхэ.
Үдэрынь холоһоо,
аргатайдаа,
Үбһөө шэрэжэ үрдихэ.
Харуулшан үбгэн үдэртөө
Харбиинхяар шүргэ матаха.
Шагша багашуул
үдэшэндөө
Шагай наадажа сэнгэхэ.
Хэнхо, бүхэ наадаха
Хоёр «мори» урилдааха —
Эдитэй бэлэйбди хүхюун,
Эбтэй һэмди үхибүүд!
Хүдэһэн ута дэгэлтэй
Хүгшэд манайда сугалха.
Хамаг «буян, нүгэлтэй»
Халуун зугаа һугалха!
Олон үе сагуудай
Оёор сооһоо түүхэлжэ,
Орой болотор һуухад лэ,
Оймһо, баарья үүдхэжэ...
Ямаан даха хэдэрһэн

Ябадалшад нэгэтэ оробо.
Холын замда зүдэрһэн
Хонолго эрижэ зогсобо.

Гааһан шабар ушаагтаа
Галаа эжым удхалжа,
Саир түргэн тогоондоо
Сайгаа табин тухашарба.

Унаа морид оо холбоһон
Улаашад үүрээр мордоо
һэн.

Шанга жабар һүрюулһэн
Шаргын шааяан холодоо
һэн...

Тооһон сагаан жабар соо
Тошонтошоод Хэжэнгэ —
Уурал һабажа, манан соо
Улаашадые үдэшөө һэн.

Тэрэ холын үе сагууд
Тэхэрилтэгүй ошонхой.
Үнэһэн дорохи согуудынь
Сэдьхэлдэмнил ууянхай.

Будамшуу

СУРХАЙТЫН ЭРЬЕДЭХИ «СУРХАЙНУУД»

МАНАЙ хизаарай үзэсхэлэн һайхан байгаалиие һайхашаажа, илангаяа зунай сагта ороной элдэб нютагуудһаа аяншалагшад ехэ олоороо ерэдэг байна.

Сэлэнгын районда оршодог Сурхайта нуурай эрьедэ аяншалагшадай амардаг тусхай бааза нээгдэһээр үнинэй юм. Эндэ амаралтынгаа хаһые үнгэргэхэ дуратан, хээрынгээ практика гаража байһан Улаан-Үдэ хотын студентнэр жэл бүри олоороо суглардаг.

Жэл бүри... Жэл бүри Сурхайта нуурай аяншалгын баазада амарха дуратайшуулай улам олошоржо байһаниинь мэдээжэ. Теэд тэдэнэй улам бүри үргэдэжэ байгаа эрилтэ, хэрэглэмжые хангаха хэрэгтэ аяншалга болон экскурсиин талаар Буряадай областной совет һүүлэй үедэ хэмжээ ябуулгануудые абаһан байна хаб? Жэшээлхэдэ, амарагшадай байрлаха байра байдал хэр бэ, заһагдана, һэльбэгдэнэ, үргэдхэгдэнэ гээшэ гү гэхэ мэтын асуудалнууд һанаа зобооһоор үнинэй һэн.

«Галгүй газарһаа утаан гарахагүй» гэдэгтэл, Галуута-Нуурай оршондо байрлаһан дурсагдагша аяншалгын баазаһаа хараада торосолдоошьегүй һаа, шэхэ шэрбэһэн шэнгэхэн унин хэдэн жэлэй ууяжа эхилээ бэлэй. Һүйтэй сүйтэй дүлэн галайнь дүжэрөө һүжэрөөгүйдэ унги сусалыень олохо, сараха зорилготойгоор ОБХСС, КРУ-гай түлөөлэгшэд гурба дахин, аяншалга болон экскурсиин талаар түбэй совет дэй этигэмжэтэд Москваһаа заларжа хоёр дахин, мүн арадай хиналтынхидшье онгилбо, шэнжэлбэ. Гэбэшье бэдэрһэн хэрэгэйнгээ бусайдаһан унги тархиие олонгүй, альга маахам орхиһон байгаа. Гадна дурсагдагша баазада жэл бүри баримтата шалгалта ямар зон, ямар аргаар хэдэг байгааб гэһэн асуудал мүн лэ шангаханаар табилтай гээшэ.

Мүнөө дээрээ «галгүй тэрэ утаанай» ушар удхые уншагшадтаа тайлбарилжа үгэе. Магад галынь гартаа бярлаад, унтарааха, дараха ором дүримөө оложо ядашоод, хуухархаяа хүлеэжэ, утаан соонь орёолдошоһон амитад байха гү?

1979 ондо Сурхайта нуурай аяншалгын баазада амарха зоной байра үргэдхэхэ зорилготойгоор, хабсаргагдамал зургаан гэр түмэр харгын дүтын станциһаа буулгагдаа һэн. Тиихэдээ баазын оршын дансада тэдэ гэрнүүдэй холбогдомол хубинуудай сэн заагдаагүй һэн.

1983 ондо аяншалга болон экскурсиин талаар Буряадай областной соведэй түрүүлэгшын орлогшоор ажаллажа байһан С. С. Лещук гэгшын мэдэлээр Сурхайта нуурай баазада 18—20 кубометр хэмжээнэй тэдэ гэрнүүдэй брусууд хоёр КамАЗ автомашинаар хайшаньшьеб абаашагдаа һэн. Тэдэниие ашажа байхадань, облсоведэйнь инструктор Валерий Мижитов хараһан, ашаһанайнь түлөө хүдэлмэришэдтэ мүнгэншье түлэгдэһэн байгаа.

1985 оной намар Ильинка һууринһаа иишэ 10 кубометр хэмжээнэй хюрөөдэмэл хабтагайнуудшье асарагдаа һэн ха. Тэдэ бүгэдэнь баазын гаражай заһабарида гаргашалагдаа гэжэ нэрэтэй.

Зай, тэрэ 1979 ондо асарагдаһан зургаан гэр баазада табигдажа, амарагшадаар, аяншалагшадаар ашаглагдаа, толлогдоо гээшэ гү гэжэ уншагшаднай һонирхоно ёһотой.

— Үгы даа..,— гэжэ урмаа хухаран хэлэхэ байнаб.

Эдэ үдэрнүүдтэ тооложо, сэгнэжэ үзэһэнэй ёһоор, тэрэ үедөө хабсаргагдаадхимаар бэлэн байһан зургаан гэрэй үүдэн болон сонхонууд, брусууд болон хабтагайнууд, хушалта болон полой рейкэнүүд Сурхайта нуурай баазын газар дээрэ эндэ, тэндэ обооолоотой, үреэтэй зургаа, долоон жэл соо үмхиржэ ангажа хэбтэнэ.

1982 ондо эндэ хоёр дабхар байрын гэр ашаглагдажа эхилээ һэн. 55 мянга 300 түхэриг сэнтэй тэрэ гэрэй барилгын хүсэд дүүргэгдээгүй байгаашье һаань, тэрэ үедэ баазын директор байһан М. М. Куликов гэгшэ тушаажа абаһан юм. Тиигээд лэ жэл бүри тэрэ шэнэ гэрынь заһабари хүүлэжэ захалаа һэн. Дурсагдагша гэрэй барилга урда жэлдэнь, 1981 ондо эхилэгдэһэн байгаа. Мүнгыень аяншалга болон экскурсиин республиканска совет түлэһэн юм.

Баазын директор М. М. Куликов тэрэл, 1982 ондо мүн лэ хүсэд баригдаагүй, 21 мянга 600 түхэригэй сэнтэй овощ хадагалха байра тушаажа абаа һэн. Тиимэһээ тэрэньшье жэл бүриин капитальна заһабарида орожо байдаг. Анхарыт: жэл бүри...

Жэл бүри жэжэ-божын лэ заһабари али бүхы барилгада хэгдэжэ болодог. Теэд юундэ капитальна заһабари болохо болоо юм?

Капитальна заһабари хэхын тула, прораб, мастер, директор болоод профкомой гэшүүдһээ бүридэһэн тусхай комиссиин ямар нэгэн барилгын дутагдал элишэлһэн тухай акт табигдаха ёһотой. Тиихэдээ хэгдэхэ хүдэлмэриин хэмжээн болоод, али бүхы бэелүүлэгдэмээр арга башань заагдаха байна ха юм. Эдэ мэтын, мүн бусадшье хэрэгтэй баримта-документнүүд дурсагдагша баазада огто лон сахигдадаг, табигдадаггүй байба.

Баазада үнинэй шэбээлһэн И. В. Галицкий гэгшэ тэндэхи барилга зонхилдог техник юм ха. Тэрэ хүйхэр «хүнэй үгыдэ — хүн» болобо гэдэгтэл, үнгэрһэн табан һара соо баазын директорэй оро хадхаад «оргойтожо» байха үедөө, баазын бүхы байрануудые Стройбанкын ямаршье зүбшөөл заабаригүйгөөр, «барилгын капитальна заһабари» хэбэбди гэжэ хуурмаг документнүүдые зохёоһон байна. Ёһоороо хадаа тэндэ юрын лэ ээлжээтэ заһабари хэгдээ һэн.

И. В. Галицкий гэгшэ аяншалга болон экскурсиин талаар республикын областной соведтэ салин хүлһэ абадагшье һаа, 2—3 жэлэй туршада Сурхайта нуурай баазада шэбээлжэ, барилгын материалнуудые дура зоргоороо үрез, заһабарилга дээрэ элдэб эсын хулгайн аргаар гүрэнэй мүнгэ үбэршэлөө. Гадна энэ хүйхэр баазын столоводо хэдэн жэлдэ хооллохо доо, хэдышьеб түлөөһыень үгэһэн юм гү? Тэрэниие Сурхайта нуур тээшэ хэн эльгээжэ, эльгээн үмэгшэлжэ байгааб?

Жэшээлхэдэ, И. В. Галицкий гээшэ заһабарилгын 2109 түхэригэй аккордно наряд зохёогоод, тэрэнэй 1167 түхэригыень үлүү гаргажа, хии талаһаа абажа байгаад хаадаг байба. Энэ мэтын аргаар И. В. Галицкий наряд хаахадаа, барилгашадта 2320 түхэриг 96 мүнгэ үлүүе, мүн 1649 түхэригэй хүдэлмэри хии талаһаа абажа нарядта оруулһан байгаа. Тэрэшэлэн баазын салин абажа байдаг арбаад техническэ хүдэлмэришэдтэ хамта дээрээ 2361 түхэриг 77 мүнгэнэй наряд хааһан юм. Дурсагдагша хүйхэр дүн хамта гүрэнэй 6331 түхэриг мүнгэ богонихон болзор соо үриһэн байна.

Тэдэ мүнгэн Сурхайта нуурай аяншалгын баазын ашагтай хэрэглэмжэдэ бусаагдаха ёһотой.

Шалгалта хэхэ үедэ 1985 оной баазадахи ажал ябуулгын, оршо гаршын документнүүдэй VI—VII—VIII—IX ботинууд, мүн 1983 ондо ороһон, даргын захилтануудай бэшэгтэй документнүүдэй нэгэ боти үгы байба.

Сурхайта нуурай аяншалгын баазада балшыса элирүүлэгдэһэн дурсагдагша баримтануудые урда тээнь шалгалта хэһэн органууд ямар ушарһаа обёоронгүй үнгэрөөб? Эндэ хэн зэмэтэйб?

Саашань. Бусадшье баримтануудые ойрын сагта элирүүлжэ, манда харюусахыень, Гусиноозерск хотын прокуратурада, аяншалга болон экскурсиин талаар Буряадай областной соведэй түрүүлэгшэ болоһон С. С. Лещук гэгшэдэ сэхэ ханданаб.

Хадын түргэн горхоной эрьедэ «Орленок» гэжэ пионерэй лагерь оршоно. Тэндэ Буряад ороной барилгын индустриин хүдэлмэришэдэй 1.500 үхибүүд жэл бүри амаржа ердэг.

Эртэ үглөөнһөө үдэшэ болотор үхибүүдэй хүгтэй дуу шуун оршон тойронние суурятуулна. Зулгы һайхан зунай хаһада эндэ үнгэргэһэн үдэрнүүдөө үхибүүд удаан дурсажа ябахал.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62. отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-16, культуры и школ 2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.